

LIGA NARODÓW

JEJ CELE I ORGANIZACJA

2461

BIBLIOTEKA
Państwowego Seminarjum Nauczycielskiego
Im. Marszałka Józefa Piłsudskiego
w SIEDLCACH

RZECZ PRZEZNACZONA DLA UŻYTKU NAUCZYCIELI
WYDANA STARANIEM
SEKRETARJATU LIGI NARODÓW
GENEWA 1931

Broszura niniejsza, przedstawiająca cel i organizację Ligi Narodów, została wydana na wymaganie Zgromadzenia. Przeznaczoną jest dla ciała nauczycielskiego. Można posilkować się nią, jako pewną całością, lub też spożytkować ją jako rozdział zasadniczy w bardziej wyczerpujących pracach o ustroju i działalności Ligi Narodów.

LIGA NARODÓW

JEJ
CELE I ORGANIZACJA

RZECZ PRZEZNACZONA DLA UŻYTKU NAUCZYCIELI
WYDANA STARANIEM SEKRETARJATU LIGI NARODÓW

GENEWA 1931

X

32
Sek.
Liga

Cor. 451

B1022

SPIS RZECZY:

PRZEDMOWA	Str. II
-----------------	------------

CZĘŚĆ PIERWSZA. — PAKT.

Współzależność nowoczesnych narodów	15
Jak powstała Liga Narodów	15
Wielka Wojna	16
Pakt	17
Dwojaki Cel Ligi Narodów	17
Ogólny charakter Ligi Narodów	17
Obowiązki Członków Ligi	18
Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej	19
Międzynarodowa Organizacja Pracy	19
Potrzeba zaznajomienia się z organizacją Ligi Narodów	19

CZĘŚĆ DRUGA. — ORGANIZACJA I CZYNNOŚĆ LIGI NARODÓW.

Rozdział Pierwszy. — Organizacja.

A. Członkowie Ligi Narodów:

Członkowie Ligi	21
Warunki przyjęcia	21
Zobowiązania Członków	21
Wystąpienie Członka z Ligi	23

B. Ogólny rzut oka na organizację:

Organy Ligi Narodów	23
Analogje	23

C. Naczelne organy Ligi:

Zgromadzenia i Rada	24
Stosunki między Zgromadzeniem a Radą	25
Zasada jednomyślności	25
Zalecenia	27

ZGROMADZENIE:

Skład i sesje	27
Charakter Zgromadzenia	27
Wspólne uprawnienia Zgromadzenia i Rady	28

	Str.
Specjalne uprawnienia Zgromadzenia	28
Poprawki do Paktu	29
Porządek dzienny Zgromadzenia	29
Postępowanie	29
Komisje	29
Języki	30
Rola Zgromadzenia	30

RADA:

Skład	31
Uprawnienia	31
Postępowanie	32

D. Organ Administracyjny. — Stały Sekretariat:

Sekretariat	33
Sekretarz Generalny	33
Personel Sekretariatu	33
Sekcje	34
Uprawnienia i rola Sekretariatu	34

E. Organizacje pomocnicze:

Ich cel	36
Organizacje techniczne	36
Komisje doradcze	37
Charakter tych organizacyj	35

1. Organizacje techniczne:

a) Organizacja ekonomiczna i finansowa:

Skład	38
Uprawnienia	38

b) Organizacja komunikacji i tranzytu:

Skład	39
Komisja doradcza	39
Organy dodatkowe	40
Konferencja ogólna	40

c) Organizacja higieny:

Skład	41
Uprawnienia	41

2. Komisje doradcze:

a) Rozbrojenie:

Zagadnienie	42
Metoda pracy	43
Komisja przygotowawcza do Konferencji Rozbrojenio- wej i Komitet dla rozjemstwa i bezpieczeństwa..	43

	Str.
Komisja stała dla badania spraw wojskowych, morskich i lotniczych	44
Sekcja rozbrojeniowa	45
b) Mandaty:	
Mandaty	45
Komisja	45
c) Prace natury społecznej i humanitarnej:	
Ich cel	46
Komisje	47
d) Komisja współpracy intelektualnej:	
Skład	47
Rola Komisji	47
Międzynarodowy Instytut współpracy intelektualnej	49
Międzynarodowe Instytuty dla prawa prywatnego i dla kinematografu wychowawczego	49
F. Opieka nad mniejszościami:	
a) Traktaty mniejszościowe	49
b) Opieka nad mniejszościami na Górnym Śląsku	51
G. Wolne Miasto Gdańsk	52
<i>Rozdział Drugi. — Liga Narodów przy Pracy.</i>	
A. Środowisko:	
Pracownicy	54
Siedziba	54
Tradycja	55
B. Zgromadzenie:	
Sala Reformacji	55
Trybuna Ligi	56
Rola wybitnych osobistości	57
C. Rada:	
Przykłady działalności Rady	57
I. Sprawa finansowa:	
Odwołanie się do Ligi	57
Akcja Sekretariatu	58
Komitet finansowy	58
Posiedzenie Rady	58
Wykonanie programu odbudowy finansowej	59
Metody genewskie	59

2. Zatarg:

Przykład zatargu	59
Zastosowanie Paktu	60
Odwołanie się do Genewy	60
Akcja Rady	61
Jednomyślne postanowienie	61
Postanowienie większością głosów	62
Przyszłość a przeszłość	62

CZEŚĆ TRZECIA. — ORGANIZACJE AUTONOMICZNE.

*Rozdział Pierwszy. — Stały Trybunał Sprawiedliwości
Międzynarodowej.*

A. Początki:

Trybunał Rozjemczy w Hadze	63
Artykuł 14 Paktu	63
Utworzenie Trybunału	64

B. Organizacja:

Skład	64
Mianowanie sędziów	65
Asesorowie	65
Stołość Trybunału	65

C. Uprawnienia:

Uprawnienia opiniodawcze	66
Uprawnienia sądowe	66
Prawo stosowane przez Trybunał	67
Komu przysługuje prawo odwołania się do Trybunału?	67

Rozdział Drugi. — Międzynarodowa Organizacja Pracy.

A. Początki:

Pierwsze umowy międzynarodowe	69
Społeczne skutki wojny	69
Pokój	70
„Magna Carta“ Pracy	70
Wstęp	71
Dziewięć punktów Deklaracji	71
Międzynarodowa Organizacja Pracy	73

B. Międzynarodowa Konferencja Pracy:

Charakter	73
Skład	73
Rola Konferencji	74
Języki	74
Konwencje	75
Zalecenia	76

C. Międzynarodowe Biuro Pracy:

Charakter i siedziba	76
Rada administracyjna	77
Skład Międzynarodowego Biura Pracy	77
Dwojaki cel Biura	78
Trzy główne funkcje	78
Kompetencje Biura	79
Organizacja	79

D. Organy pomocnicze:

Komitet emigracyjny	80
Mieszana Komisja morska	80
Komisja pracy tubylców	81
Komisja dla wykonania konwencji	81
Konferencja statystyków pracy	81
Komisja techniczna dla spraw bezrobocia	81
Komitet korespondencyjny dla ubezpieczeń społecznych	82
Komitet korespondencyjny dla higieny przemysłowej i Podko- mitet bezpieczeństwa	82
Mieszana komisja doradcza rolna	83
Komisja doradcza dla pracowników umysłowych	83
Komisja doradcza dla urzędników	84
Komisje tymczasowe	84

**CZWARTA CZĘŚĆ. — SKOORDYNOWANIE PRAC.
CIĄGŁOŚĆ. WZROST.**

Skoordynowanie pracy	85
Rada i różne organizacje	85
Współpraca wewnętrzna	86
Liga Narodów i Międzynarodowa Organizacja Pracy	86
Ciągłość i wzrost	87
ANEKSY	89

• PRZEDMOWA.

Podkomitet ekspertów, mianowany w r. 1926 na wniosek Komisji dla międzynarodowej współpracy umysłowej przez Radę Ligi Narodów, dla zapoznania młodzieży z celami Ligi Narodów, uznał, iż wskazaniem jest przygotowanie dla ciała nauczycielskiego pracy o działalności Ligi i międzynarodowego Biura Pracy; redakcja dzieła takiego różniłaby się zależnie od zainteresowań każdego kraju. Podkomitet zwrócił się z prośbą do Generalnego Sekretarza Ligi, by podjął się, przy pomocy rzeczoznawców, opracowania tej części przyszłego dzieła, która poświęcona będzie ustrojowi i celom Ligi Narodów.

Wydawnictwo niniejsze powstało dzięki współpracy Generalnego Sekretarza Ligi Narodów z wybitnymi uczonymi francuskimi i angielskimi: p. Teodorem Rosset, Dyrektorem Wydziału Szkół Powszechnych, członkiem Podkomitetu ekspertów, współpracownikiem jego p. Karolem ab der Halden, inspektorem generalnym Ministerstwa Oświaty i p. M. G. T. Hankin, inspektorem szkół w Board of Education w Londynie. W ten sposób nauczyciele szkół powszechnych i średnich we wszystkich krajach rozporządzać będą zbiorem informacji, z którego korzystać będą z przeświadczeniem, że koledzy ich w świecie całym czerpią wiadomości z tego samego źródła.

Podkomitet ekspertów przewidział, że redakcja dzieła ulegać będzie zmianom, zależnie od tego lub innego kraju. Podkomitet zdawał sobie sprawę, że zamierzona książka przedstawić winna Ligę jako organizm żywy i stale rozwijający się, że przeto samo zaznajomienie z ustrojem i mechanizmem Ligi nie wystarczy i wymaga równoczesnego zobrazowania Ligi z punktu widzenia historii, ekonomji politycznej oraz współczesnych ruchów społecznych. Ten właśnie sposób traktowania przedmiotu doprowadzić musi z konieczności do opracowań różniących się doborem

i rozmieszczeniem materiału, stosownie do sytuacji poszczególnych krajów i do stopnia ich rozwoju.

Każdy bowiem kraj pod własnym kątem widzenia ocenia n. p. „zbliżenie“, jakie nastąpiło dzięki środkom komunikacyjnym najbardziej nawet odległych punktów naszego globu, wypadki, które poprzedziły powstanie Ligi Narodów etc. Jeśli doświadczenie wojenne przyniosło powszechną świadomość potrzeby współpracy nad ustaleniem pokoju, to nie wszystkie Państwa, wchodzące w skład Ligi odczuwają konieczność współpracy międzynarodowej także i w innych dziedzinach. Z tych względów rozdziały poświęcone sprawom wchodzącym w zakres tych rozlicznych dziedzin, mogą wykazać, w opracowaniu poszczególnych krajów, głębokie różnice.

Również i opis historycznego rozwoju działalności Ligi może się różnić zależnie od narodowości autorów. Nie wszystkie narody interesują się w równym stopniu sprawą mandatów czy mniejszości narodowych, walką z zimnicą, czy handlem opjum. Nauczyciel, na równi z innymi obywatelami swego kraju, szukać będzie wiadomości bardziej szczegółowych i dokładniejszych w sprawach posiadających dla jego rodaków szczególną wagę, a słuszne poczucie dumy narodowej każe mu interesować się tą częścią dzieła dokonanego przez Ligę, do której rodacy jego najwydatniej się przyczynili.

Książka tego rodzaju nie będzie przeznaczona dla ucznia, ale dla nauczyciela. Jest rzeczą prawdopodobną, że nie będzie on bezpośrednio zaznajamiał uczniów swoich z jej treścią, a, gdy będzie miał do czynienia z dziećmi w młodym wieku, udzieli im zaledwie garści zawartych w niej informacji. On sam jednakże nabędzie dzięki niej dokładniejszej znajomości warunków międzynarodowego życia politycznego i wypadków współczesnych w kraju i zagranicą. Wykład nabierze uroku i treści, a nauczyciel zda sobie sprawę ze ścisłej współzależności istniejącej między nowym a starym ładem. A nieraz trudno przychodzi nauczycielom zgłębić i zrozumieć ten nowy ład, a to z racji pierwszego ukształtowania ich umysłowości a także i różnorodnych zajęć, do których zmusza ich zawód.

Pozatem zamierzeniom Podkomitetu przyświecała sprawa i wyższej natury. Te przyszele a odmienne książki, poświę-

cone jednemu i temu samemu tematowi, zawierające jeden identyczny rozdział, a wydane bądź przez rządy, bądź przez stowarzyszenia lub osoby działające za zgodą rządów, przyczynią się, mimo różnic redakcyjnych, do osiągnięcia jednego wspólnego celu.

Kierowani jednakiem ukochaniem prawdy, ożywieni równym duchem szczerości intelektualnej — a to dzięki wspólnemu poczuciu dyscypliny — pisarze różnych narodowości opracują jedno i to samo zagadnienie i ułatwią w ten sposób nauczycielom, pracującym na ojczystej niwie, spełnienie zadania o charakterze wszechświatowym. Punkt widzenia, wybór faktów, waga względna, nadana każdemu z nich, uwagi, które nastroczy autorom działalność Ligi, będą się oczywiście różniły, ale nastawienie tych prac pozostanie to samo: dopomóc nauczycielom wszystkich krajów do zaznajomienia młodzieży z celami i ustrojem Ligi Narodów, a tem samem do przekonania jej, że współpraca międzynarodowa jest metodą pracy najwłaściwszą do kierowania sprawami świata.

CZĘŚĆ I.

PAKT.

Współzależność nowoczesnych narodów.

Ubiegłe stulecie obniżyło wielką ilość przegród dzielących narody. Wynalazki i praktyczne zastosowanie wiedzy dzisiejszej zwyciężyły niemal odległość — główną przeszkodę dla ciągłości stosunków między ludźmi. Podróże, wymagające ongiś miesięcy, odbywamy w ciągu kilku dni, wiadomości obiegają kulę ziemską w ciągu kilku sekund. Współczesny rozwój handlu i przemysłu wzmógł wzajemną zależność ludzi, nawet jeśli dzielą ich wielkie przestrzenie, albo odmienne warunki społeczne. Ta współzależność wiąże ludzi coraz silniej, niezawsze jednak przyczyniając się do rozwinięcia wśród nich odpowiedniego zaufania i zrozumienia.

Zmienił się nawet charakter wojny. Zawodową armję zastąpił uzbrojony naród, a skutki zbrojnych zatargów gnębią nawet niewalczących i neutralnych. Świat skurczył się niejako, a skurczenie to odczuwamy zarówno podczas pokoju, jak i wojny, a sama wojna stała się straszniejszą, zaraźliwszą i bardziej niszczycielską.

Jak powstała Liga Narodów.

We wszystkich epokach rozwoju ludzkości, we wszystkich częściach świata, istnieli mędracy i filozofowie, monarchowie i mężowie stanu, którzy nawoływali ludzi do pokoju i do stosunków, opartych na dobrej woli. Wiek XIX, którego zaraniu towarzyszyły długie i krwawe zatargi międzynarodowe, zrodził w Europie pragnienie, nieustannie potęgujące się i coraz szersze obejmujące kręgi, aby położyć kres wojnom, a z tego pragnienia powstały pewne próby zapobie-

gania zbrojnym zatargom. Mężczyźni i kobiety, bogaci i biedni, poczęli zdawać sobie sprawę, że wojna jest strasznym przeżytkiem, a gdy, przy schyłku wieku, zawisła nad światem zmora powszechnej zawieruchy, zapoczątkowano na konferencjach haskich (1899 i 1907), zorganizowany system rozjemstwa międzynarodowego. Niestety, postępy czynione w tym kierunku zbyt były powolne — toteż huragan 1914 r. zdmuchnął je całkowicie.

Wielka Wojna.

Przez cztery lata, najbardziej cywilizowane narody świata mordowały się wzajemnie. Bilans tych walk jest dla cywilizacji straszliwy: dziesięć milionów zabitych na placach boju, nieprzeliczone ilości rannych, kalek, ofiar nędzy, ubytek ludności, upadek moralności publicznej, zniszczenie bogactw niedające się ocenić, załamanie systemu monetarnego, bezrobocie, epidemie i głód, cierpienia wszelkiego rodzaju, wszystko to jako następstwo niepojętych potworności!

Ale podczas śmiertelnego bitewnego znoju, sami walczący wszelkimi siłami duszy wzywali błogosławionego i trwałego pokoju, któryby zapanowawszy nad światem, usprawiedliwił i uświęcił ich cierpienia. Straszliwy wstrząs zbudził sumienie powszechne i nigdy jeszcze ludzkość nie była lepiej przygotowana do przyjęcia posłannictwa pokoju.

W Ameryce, w Anglii, w Niemczech i we Francji, w krajach Skandynawskich i Słowiańskich, powstały wówczas stowarzyszenia, mające jeden cel: zorganizować przyszły pokój i zapobiec możliwościom nowej wojny. Woodrow Wilson, Prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki, sformułował ostatecznie zasadę Ligi Narodów, która, po podpisaniu pokoju, wprowadzić miała nowy ład międzynarodowy i przeciwdziałać ewentualnym nowym klęskom.

W światową wojnę wciągnięto ludzi wszelkich ras i mieszkańców wszystkich kontynentów, zatem i budowa ładu nowego oprzeć się musiała na fundamencie nie tylko europejskim, ale wszechświatowym. Okazało się więc niezbędnym, by Pakt Ligi umieszczony został w traktacie pokoju, a do podpisania go wezwano wszystkie narody świata. Pierwsze ratyfikacje miały miejsce w 1920 r.

Pakt.

Wstęp do Paktu streszcza zasady nowej instytucji międzynarodowej, przyczem zostały one ujęte w tak godną formę, że młodzież świata całego uczyć się winna na pamięć tej „magna carta” współczesnego świata.

„Wysokie Układające się Strony

Zważywszy, że dla rozwoju współpracy między narodami oraz dla zapewnienia im pokoju i bezpieczeństwa należy: przyjąć pewne zobowiązania nieuciekania się do wojny; jawnie utrzymywać stosunki międzynarodowe oparte na sprawiedliwości i honorze;

ściśle przestrzegać przepisów prawa międzynarodowego, uznanych odtąd za prawo istotnego postępowania Rządów; wprowadzić panowanie sprawiedliwości i skrupulatnie szanować wszelkie zobowiązania, wynikające z traktatów, we wzajemnych stosunkach między zorganizowanymi ludami; przyjmują niniejszy Pakt, mocą którego zostaje ustanowiona Liga Narodów“.

Dwojaki cel Ligi Narodów.

Jak więc widzimy, Liga postawiła sobie dwojaki cel. Z jednej strony stara się zapewnić pokój i bezpieczeństwo ludom, t. zn. stara się usunąć na przyszłość możliwość nowych wojen, a to dzięki oparciu stosunków międzynarodowych na sprawiedliwości i honorze; z drugiej — pragnie rozwinąć we wszystkich dziedzinach życia zarówno materialnych jak i intelektualnych, współpracę narodów, aby uczynić życie łatwiejszem, szczęśliwszem i szlachetniejszym.

Ogólny charakter Ligi Narodów.

Zbiór dwudziestu sześciu artykułów, stanowiących Pakt Ligi, określa sposób stosowania zasad zawartych we Wstępie. Zanim jednak przystąpimy do szczegółowego ich zbadania, należy dać pojęcie o ogólnym charakterze Ligi Narodów, przedstawia ona bowiem możliwości nowe i nieoczekiwane nawet dla tych, którzy poświęcają się studjom prawa i stosunków międzynarodowych.

Liga Narodów jest stowarzyszeniem Państw. Sprawami jej kierują przedstawiciele rządów. Nie niszczy ona zasady suwerenności, nie jest rodzajem Nad-Państwa istniejącego poza i ponad Państwami. Główny jej cel, to wniesienie czynnika porozumienia we wszystkie możliwe zatargi, które mogą powstać na tle zadraśniętej ambicji lub interesów narodowych i doprowadzenie ewentualnych przeciwników do zgody. Jej główną bronią jest odwołanie się do opinii publicznej wszechświata i do szacunku, który świat odczuwa dla sprawiedliwości. Im szerszy rozgłos sprawy, tem śmieiej i potężniej objawiać się może to wymaganie poszanowania dla Sprawiedliwości.

Zasadniczą cechą Ligi musi być więc jawne traktowanie wszelkich spraw i, co za tem idzie, natychmiastowe i całkowite ogłaszanie przebiegu obrad i zapadłych uchwał.

W jednym tylko wypadku Liga uznaje dopuszczalność przymusu: w wypadku, jeśli państwo, gwałcąc dobrowolnie przyjęty Pakt, wszczęło wojnę wbrew przepisom zmierzającym do zapewnienia pokojowego załatwiania sporów.

Obowiązki Członków Ligi.

Podpisując Pakt, Państwa uroczyście zobowiązały się przestrzegać przepisów prawa międzynarodowego i szanować traktaty. Każdy naród zachowuje własne dążności i czuwa nad własnymi interesami, ale wszystkie dobrowolnie zgodziły się na pewne ograniczenie ich wolności działania w niektórych dziedzinach i wszystkie zobowiązały się nie tracić z oczu interesów wszechświatowych. A lubo te ostatnie wydawać się mogą na razie sprzeczne i niemożliwe do pogodzenia z własnymi, z natury swojej obejmują interesy każdego poszczególnego państwa i wszystkie w sobie łączą. Pakt zapewnia każdemu z Członków Ligi możliwość odwołania się do stale czynnej organizacji międzynarodowej, dzięki czemu zatargi międzynarodowe wszelkiej natury załatwiane być mogą bez uciekania się do wojny, a nawet bez groźby wojny.

Liga Narodów nie stanowi żadnego panaceum czyli uniwersalnego lekarstwa na wszelkie bolączki. Fakt jej istnienia nie jest automatycznym rozwiązaniem wszelkich nąstępujących się trudności: potrzebna tu jest dobra wola cywi-

lizowanych państw; potrzebne głębokie moralne poparcie wszystkich narodów. Zapewnia ona jednak grunt do porozumienia tym wszystkim, którzy zgody pragną. Daje narodom i jednostkom sposobność zbliżenia się i wzajemnego poznania, zrzeszając ich w pracy nad wspólnem dziełem, wreszcie gotowa jest przeciwstawić każdemu napastnikowi odruch zbiorowego sumienia, a w niektórych wypadkach i materialne siły wszystkich swoich członków.

Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej.

Liga Narodów nie unicestwiła dobytku przeszłości. Idąc w ślady poprzedników swoich, ustanowiła, obok Stałego Trybunału Rozjemczego, funkcjonujący także w Hadze, Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej. Rzecz można, że ten nowy Trybunał stanowi organ sądowy Ligi.

Międzynarodowa Organizacja Pracy.

„Celem Ligi Narodów jest ustalenie powszechnego pokoju, a pokój ten może być zbudowany jedynie na zasadach sprawiedliwości społecznej“.

Ustrój Ligi Narodów byłby oczywiście niepełny, gdyby pole jej działania ograniczało się do zagadnień politycznych, i nie obejmowało zagadnień społecznych i gospodarczych, które w nowoczesnych warunkach życia z dniem każdym stają się bardziej rozległe i powikłane. Międzynarodowa Organizacja Pracy została przeto ustanowiona w myśl art. 25-go Paktu, by badać i załatwiać sprawy tej natury.

Potrzeba zaznajomienia się z organizacją Ligi Narodów.

Dla obywateli wielu krajów, Liga Narodów nie jest czemś widzialnem ani namacalnem. I chociaż wszyscy ludzie kulturalni wiedzą o jej istnieniu, chociaż wielu godzi się na jej ideały, to zaledwie nieliczna garstka zna dokładnie jej ustrój. Działalność Ligi nie uwidocznia się, jak działalność Rządu, w wypadkach codziennego życia. Chorągwie o jej barwach nie powiewają na gmachach publicznych, Liga nie pobiera podatków, istnienie jej nie przejawia się periodycz-

nie w okresach walk wyborczych. Nic więc dziwnego, że często trudno zrozumieć sprawozdania podawane w dziennikach z posiedzeń Rady lub Zgromadzenia, bez uprzedniego zapoznania się z organizacją i działalnością Ligi.

Jest to, istotnie, mechanizm nowy, powołany do życia dla działalności nowej. Liga gruntuje potęgę swoją duchową na nowych siłach, a raczej na Siłach, które zazwyczaj nie występowały w życiu politycznym. Zresztą Liga nieustannie rozrasta się i przekształca, nie opiera się i nie może się oprzeć jedynie na tradycji. Zrodziła się w chwili gdy pokolenie, dojrzałe dzisiaj, opuszczało szkoły i uczelnie. Zapoznanie się zatem z ustrojem i działalnością Ligi wymaga pewnego wysiłku umysłowego, a także przystosowania się do nowych sposobów myślenia w dziedzinie życia politycznego.

CZĘŚĆ II.

ORGANIZACJA I CZYNNOŚĆ LIGI NARODÓW.

ROZDZIAŁ PIERWSZY. — ORGANIZACJA.

A. CZŁONKOWIE LIGI NARODÓW.

Członkowie Ligi.

Członkami Ligi są Państwa.

Ogólna ilość Członków wynosiła w dn. 1. stycznia 1931 r. pięćdziesiąt cztery państwa, wśród nich zarówno państwa, które podczas wielkiej wojny walczyły po obydwóch stronach, jak i przeważna część państw neutralnych. Wykaz ich podajemy w Anneksie.

Warunki przyjęcia.

Członkiem Ligi stać się może każde Państwo, Dominjum czy kolonja samodzielnie się rządzące, o ile przedstawia istotne rękojmie swych szczerych chęci przestrzegania zobowiązań międzynarodowych i przyjmie ustanowione przez Ligę normy sił zbrojnych, oraz zbrojeń lądowych, morskich i powietrznych, pod warunkiem jednak, że za przyjęciem jego wypowiedzą się dwie trzecie Zgromadzenia.

Zobowiązania Członków.

Członkowie Ligi zobowiązują się:

„uznać, że utrzymanie pokoju wymaga zmniejszenia zbrojeń narodowych do minimum, zapewniającego bezpieczeństwo narodowe oraz możliwość wykonywania międzynarodowych zobowiązań, wynikających z ewentualnego udziału we wspólnej akcji“ (patrz Pakt Art. 8);

„udzielać sobie nawzajem, w sposób najbardziej szczerzy

i wyczerpujący, wszelkich informacji, dotyczących stopy ich zbrojeń, programów wojskowych, morskich i lotniczych, oraz stanu tych gałęzi przemysłu, które mogą służyć dla celów wojennych“ (art. 8 ustęp VI);

„utrzymywać całość terytorjalną oraz obecną niezależność polityczną wszystkich Członków Ligi przed wszelką napaścią z zewnątrz (art. 10);

na wypadek powstania między nimi zatargu, grożącego zerwaniem stosunków, skierować go bądź na drogę rozjemczego postępowania, bądź sądową, lub przekazać ten zatarg Radzie do rozważenia;

„wykonywać w dobrej wierze wydane wyroki i nie wszczynać wojny przeciwko żadnemu z Członków, który zastosuje się do takowych“ (art. 12 et 13);

podawać do wiadomości Ligi „wszelkie traktaty oraz zobowiązania międzynarodowe“ celem zarejestrowania ich i ogłoszenia przez Sekretarjat (art. 16);

dokładać „wszelkich starań, aby zapewnić i utrzymać słuszne i ludzkie warunki pracy dla mężczyzn, kobiet i dzieci“ (art. 23, a);

„zapewnić ludności tubylczej sprawiedliwe obchodzenie się z nią na terytoriach podległych ich administracji“ (art. 23 b);

powierzyć Lidze „ogólny nadzór nad wykonywaniem układów w sprawie zwalczania handlu kobietami i dziećmi, handlu opjum i innymi szkodliwymi narkotykami“ oraz traktatów w sprawie „handlu bronią i amunicją“ (art. 23 c i d);

poczynić „potrzebne zarządzenia dla zapewnienia i utrzymania wolności komunikacji i tranzytu, jak również sprawiedliwego traktowania handlu wszystkich Członków Ligi“ (art. 23 e);

dążyć przez zorganizowanie współpracy międzynarodowej do zapobiegania i zwalczania chorób (art. 23 e);

„zachęcać i sprzyjać powstaniu i współpracy ochotniczych narodowych organizacyj Czerwonego Krzyża, w należyty sposób zatwierdzonych (art. 25)“.

Tę długą listę zobowiązań — skrót niektórych artykułów Paktu — streścić można w kilku słowach wyjętych z przytoczonego powyżej Wstępu: *Państwa zobowiązują się rozwijać współpracę między narodami oraz zapewnić im pokój i bezpieczeństwo.*

Wystąpienie Członka z Ligi.

Obywatel Państwa — Członka Ligi powinien zbadać te zobowiązania i zdać sobie sprawę, do jakiego stopnia ograniczają one suwerenność jego kraju. Przystąpienie do Ligi równoznacznem jest bowiem dla każdego Państwa, bez względu na jego rozmiary i znaczenie w świecie, z dobrowolnem ograniczeniem swobody przyszłych jego poczynañ. Jednakże, zobowiązania te nie są nieodwołalne. Każdy Członek Ligi może, w dwa lata po zawiadomieniu, wystąpić z Ligi, pod warunkiem, że wypełniać będzie do chwili wystąpienia wszystkie swe międzynarodowe zobowiązania, wraz z zobowiązaniami wynikającymi z Paktu. Dotychczas dwa Państwa skorzystały z tego prawa: Brazylja i Costa-Rica.

Państwo, które pogwałciło Pakt, może być wykluczone z Ligi.

B. OGÓLNY RZUT OKA NA ORGANIZACJĘ LIGI.

Organy Ligi Narodów.

Szkic Organizacji Ligi Narodów znajdujemy w samym Pakcie, w którym przewidziano i ustanowiono:

- 1° Zgromadzenie;
- 2° Radę;
- 3° Sekretariat;

oraz szereg organizacyj technicznych i doradczych.

Powyżej wymieniliśmy już dwie organizacje zasadnicze i autonomiczne, a mianowicie:

- 1° Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej;
- 2° Międzynarodową Organizację Pracy.

Analogie.

Porównywano nieraz Ligę do Towarzystwa Akcyjnego, w którym Pakt odpowiadałby Statutowi, Rada — Radzie administracyjnej, Zgromadzenie — zgromadzeniu akcjonariuszy, a Sekretariat — personelowi administracyjnemu.

Możnaby również przyrównać ją do zwykłego rządu, upatrując analogję między Zgromadzeniem a władzą prawodawczą, Radą — a władzą wykonawczą. W tym wypadku,

Sekretarjat odpowiadałby wydziałom ministerjalnym, a Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej przedstawiałby władzę sądową.

Tego rodzaju porównania mogą w pewnej mierze ułatwić czytelnikom wyrobienie sobie ogólnego pojęcia o Lidze, byłoby jednakże błędem posuwać je zbyt daleko.

Gdy zastanowimy się, jak trudno jest mieszkańcom jednego kraju zrozumieć konstytucję krajów obcych, zdamy sobie sprawę, że przyrównywanie ustroju Ligi Narodów do ustroju jakiegokolwiek innego państwa łatwo doprowadzić może do niedorzeczności.

Np. uprawnienia Rady i Zgromadzenia nie są dokładnie rozgraniczone i niektóre sprawy mogą być rozważane zarówno przez jeden lub drugi z tych dwóch organów. Analogja między Zgromadzeniem, składającym się z delegatów rządowych, reprezentujących państwa, a Parlamentem, w którym zasiadają posłowie wybrani przez powszechne głosowanie, też może okazać się przy bliższem porównywaniu ryzykowną.

Zanim zapoznamy się z Sekretarjatem, z ciałami doradczymi, technicznymi, ze Stałym Trybunałem Sprawiedliwości Międzynarodowej, wreszcie z Międzynarodową Organizacją Pracy, trzeba wyrobić sobie choćby ogólne, lecz dokładne pojęcie, jakie są funkcje dwóch organów naczelných Ligi: Zgromadzenia i Rady.

C. NACZELNE ORGANY LIGI.

Zgromadzenie i Rada.

Zgromadzenie składa się z przedstawicieli wszystkich Państw członków Ligi. Jest to ten organ Ligi, którego działalność opinia publiczna śledzi z najwyższem zainteresowaniem, a którego zebrania, z racji towarzyszącego im rozgłosu, znajdują najgłębszy oddźwięk i najwięcej przyczyniają się do pogłębienia świadomości międzynarodowej.

Rada, której liczebny skład zmieniał się już kilkakrotnie, liczy obecnie 14 członków, z tych pięciu stałych, którymi są Mocarstwa o interesach wszechświatowych i dziewięciu niestałych, wybieranych przez Zgromadzenie na trzy lata z pośród innych państw.

Zgromadzenie — to olbrzymi aparat, wymagający zjazdu ogromnej ilości osób. Natomiast szczupły skład Rady, umożliwiając względnie częste jej posiedzenia, pozwala załatwiać sprawy bieżące szybko i w sposób bardziej ciągły.

Stosunki między Zgromadzeniem a Radą.

Opinia publiczna niezawsze dokładnie się orientuje w różnicach, zachodzących między uprawnieniami tych dwóch organów. Zresztą podział ten nie jest ściśle określony. Przeciwnie: artykuły 3-ci i 4-ty Paktu wykazują, że uprawnienia ogólne obu tych ciał są niemal jednakowe.

Zarówno Zgromadzenie (art. 3-ci), jak i Rada (art. 4-ty) „rozpoznawać mogą wszelkie sprawy, wchodzące w zakres działania Ligi, lub dotyczące pokoju świata”.

Twórcy Paktu pozostawili rozmyślnie pewną elastyczność w ujęciu stosunku Rady do Zgromadzenia. Można poniekąd uważać Radę za napóły trwałą emanację Zgromadzenia. Członkowie Rady są członkami Zgromadzenia. Rzeczą Sekretariatu jest utrzymać ścisły i stały związek między tymi dwoma ciałami. Wreszcie Rada przedstawia Zgromadzeniu corocznie sprawozdanie z działalności swojej za ubiegły rok.

Jednakże Pakt zastrzegł niektóre sprawy kompetencji bądź Rady, bądź Zgromadzenia. W tych określonych wypadkach kompetencja wskazanego organu jest wyłączną.

Zasada jednomyślności.

Uchwały Zgromadzenia i Rady zapadają jednomyślnością Członków Ligi, obecnych na zebraniu. Zasada jednomyślności wyklucza uchwalanie zarządzeń, w związku ze sprawami Ligi lub rozwojem współpracy między rządami, na które nie godziliby się wszyscy obecni obradom Członkowie. Konieczne uzgodnienie różnorodnych interesów i poglądów odbywa się w toku rozpraw przygotowawczych. Podczas sesji Zgromadzenia, takie uzgadnianie odbywa się w komisjach, których wnioski, choćby tylko większością głosów przyjęte, przechodzą zwykle bez sprzeciwu na posiedzeniu plenarnem.

Pakt przewiduje jednak pewne wyjątki od tej zasady

jednomyślności. Tak więc we wszystkich kwestiach dotyczących postępowania, łącznie z wyznaczaniem Komisji do badania poszczególnych spraw, decyduje większość. O przyjęciu nowego członka decydują dwie trzecie głosów Zgromadzenia. Członek winien pogwałcenia zobowiązań wynikających z Paktu, może być wykluczony z Ligi Narodów głosami wszystkich pozostałych członków Ligi, reprezentowanych w Radzie. Za zgodą większości członków obecnych na Zgromadzeniu Rada może powiększyć ilość swych Członków, ale tylko na mocy uchwały powziętej jednomyślnie w Radzie.

Art. 15 zawiera specjalne przepisy dotyczące załatwienia zatargów przedłożonych Radzie lub Zgromadzeniu, a zagrożających zerwaniem stosunków między poszczególnymi członkami Ligi. Pierwszym obowiązkiem Rady lub Zgromadzenia jest doprowadzenie do polubownego załatwienia sprawy, gdyby jednak usiłowania te spełzły na niczem, Rada — ewentualnie Zgromadzenie — ma przygotować i ogłosić raport, podając do publicznej wiadomości okoliczności zatargu oraz najodpowiedniejsze jej zdaniem sposoby zlikwidowania konfliktu. Raport taki może być przyjęty zwykłą większością. Jeżeli jednak raport Rady został przyjęty jednomyślnie, w takim razie Członek Ligi, który wszcząłby wojnę ze swym przeciwnikiem, stosującym się do wniosków raportu, zostaje uznany za winnego pogwałcenia Paktu.

Raport uchwalony na Zgromadzeniu za zgodą Członków Ligi, zasiadających w Radzie oraz większością pozostałych Członków Ligi, posiada to samo znaczenie. W obydwóch wypadkach, głosy Przedstawicieli Stron nie wchodzi w rachubę przy obliczaniu jednomyślności.

Poza tem, zgodnie z Paktem, Rada lub Zgromadzenie decydują większością głosów w sprawach zastrzeżonych przez Traktaty pokoju, o ile odnośny przepis traktatu przewidywał takie prawo. Wreszcie w umowach międzynarodowych znajdujemy przepisy, które pozwalają Radzie postanawiać zwykłą lub kwalifikowaną większością głosów.

Zasada jednomyślności ma na celu zapewnienie Członkom Ligi poszanowanie ich suwerenności narodowej, która w ten sposób nie może być naruszona wbrew ich woli. Powtarzamy raz jeszcze — Liga Narodów nie jest ciałem ponadpaństwowem. Konieczność uzyskania jednomyślnej

zgody dla każdej decyzji nadaje Lidze Narodów charakter dyplomatyczny i tem ją odróżnia od zwykłych parlamentów.

Zalecenia.

Zasada jednomyślności przestaje obowiązywać w wypadkach, gdy Zgromadzenie nie ma powziąć uchwały, ale wyraża jedynie „zalecenie“, lub formułuje swój pogląd. Podobny tekst, zwany nie uchwałą, ale zaleceniem lub życzeniem; może być uchwalony przez większość. Zalecenie nie posiada znaczenia prawnego, ani mocy obowiązującej: opiera się jedynie na sile moralnej, którą mu nadaje życzenie, wyrażone przez znaczną ilość Członków Ligi.

ZGROMADZENIE.

Skład i sesje.

Mówiliśmy już, że Zgromadzenie składa się z przedstawicieli wszystkich państw członków Ligi. Każde państwo ma prawo wysłać na Zgromadzenie trzech przedstawicieli, bez różnicy płci, rozporządzających jednym tylko głosem. Towarzyszyć im mogą zastępcy, eksperci techniczni i sekretarze.

Zgromadzenie zbiera się raz do roku, we wrześniu, w Genewie lub w innem wyznaczonem miejscu. Może jednak zbierać się częściej, na skutek odpowiedniej decyzji powziętej na poprzedniej sesji, albo też na życzenie Rady, wyrażone większością głosów. Na życzenie jednego lub kilku Członków mogą być zwoływane sesje nadzwyczajne, o ile większość poprze takie życzenie. Zwykła sesja naogół trwa blisko miesiąc.

Charakter Zgromadzenia.

Zgromadzenia składa się z rządowych delegatów, a ci dzięki nowoczesnym środkom porozumiewawczym, utrzymują nieustanny kontakt z własnymi rządami przez cały czas trwania sesji. Rzecz zatem można, że Zgromadzenie jest wykładnikiem opinii tych rządów. Każde wielkie czy małe państwo ma jeden tylko głos w Zgromadzeniu. Gdyby Liga łączyła wszystkie narody i gdyby jednomyślność stale

mogła być osiąganą, jakąż nieograniczoną potęgą rozporządzałoby Zgromadzenie! W rzeczywistości jednak niepodobna jest zawsze uzyskać jednomyślność, poza tem nie wszystkie narody są członkami Ligi. Jakkolwiekby, Zgromadzenie nawet już dziś przedstawia najobszerniejszy teren do omawiania spraw międzynarodowych, a ludzie uprzedzeni przypuścićby mogli, że sama rozległość tego terenu skazuje Zgromadzenie na bezczynność i niemoc. W istocie tak nie jest i wystarczy zbadać prace Zgromadzenia, by zdać sobie sprawę z jego istotnego i twórczego wpływu.

Wspólne uprawnienia Zgromadzenia i Rady.

Wymieniliśmy już uprawnienia wspólne Zgromadzeniu i Radzie. Dodać do nich należy wybór członków Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej, dokonywany przez oba ciała, według przepisów, które rozpatrzymy poniżej.

Specjalne uprawnienia Zgromadzenia.

Oto najważniejsze z nich:

Zgromadzenie orzeka o przyjęciu nowych członków do Ligi Narodów;

Wybiera niestałych członków Rady;

Uchwala budżet Ligi i tym sposobem wywiera wpływ na działalność poszczególnych organizacji Ligi. Wszelka bowiem działalność, która nie uzyskała aprobaty Zgromadzenia ustaje z chwilą skreślenia na nią kredytów;

Ustala repartycję pokrycia wydatków Ligi między Członkami, w stosunku do ustanowionej skali;

Może, od czasu do czasu, wezwać Członków Ligi, aby przystąpili do ponownego zbadania traktatów, nie dających się stosować, jak również do zbadania sytuacji międzynarodowych, których utrzymanie mogłoby stanowić niebezpieczeństwo dla pokoju świata;

Na podstawie raportu przedstawianego przez Radę, bada działalność Ligi przez czas raportem objęty i udziela Radzie i Sekretarjatowi wskazówek na przyszły okres urzędowania; wreszcie, uchwalać może poprawki do Paktu.

Poprawki do Paktu.

Rzecz jasna, że twórcy Paktu nie mogli przewidzieć wszystkich kierunków i granic przyszłego rozwoju Ligi; nie można też było w Pakcie zgóry ustalić postępowania dla wszystkich spraw, które wyłoniły się dopiero z biegiem czasu. Obowiązek tego rodzaju rewizji konstytucyjnej, w miarę potrzeby, przypada Zgromadzeniu.

Poprawki, przyjęte przez Zgromadzenie, wchodzi jednak w życie dopiero po ratyfikowaniu ich przez wszystkie państwa, zasiadające w Radzie. Dotychczas uchwalono i ratyfikowano pięć poprawek, które jednak w niczem poważnie nie zmieniły pierwotnego charakteru Ligi.

Porządek dzienny Zgromadzenia.

Porządek dzienny Zgromadzenia obejmuje w pierwszym rzędzie sprawozdanie z działalności Rady i prac Sekretariatu za rok ubiegły, oraz starań przedsięwziętych w celu wykonania uchwał poprzedniego Zgromadzenia. Obejmuje następnie wszelkie sprawy wniesione na porządek dzienny na skutek decyzji poprzedniego Zgromadzenia, oraz sprawy wniesione przez Radę lub przez poszczególne Państwa, wreszcie projekt budżetu na rok przyszły.

Postępowanie.

Zgromadzenie otwiera urzędujący prezes Rady, poczem Zgromadzenie wybiera przewodniczącego i wice-przewodniczących, następnie rozdziela sprawy objęte porządkiem dziennym między sześć wielkich komisji, w których zasiadają przedstawiciele wszystkich członków Ligi. Poczem następuje ogólna dyskusja nad raportem o działalności Ligi za rok ubiegły.

Komisje.

Komisje, w liczbie sześciu, ustanowione są odpowiednio do następujących działów:

- 1o Sprawy konstytucyjne i prawne,
- 2o Prace organizacyj technicznych,

- 3° Rozbrojenie,
- 4° Budżet i ustrój wewnętrzny,
- 5° Sprawy społeczne,
- 6° Sprawy polityczne.

Zgromadzenie odsyła do Komisji sprawozdania złożone przez różnorodne organy Ligi oraz projekty uchwał, przedłożone przez poszczególnych Członków. Każda Komisja wyznacza referenta, który przedstawia Zgromadzeniu sprawozdanie z jej obrad oraz uchwalone przez Komisję wnioski. Po dyskusji nad wnioskami Komisji, Zgromadzenie przyjmuje je lub odrzuca.

Języki.

Urzędowymi językami Ligi Narodów są języki francuski i angielski. Przemówienia wygłaszane w jednym z tych języków są z urzędu tłumaczone na drugi. Ktokolwiek poraz pierwszy obecnym jest na sesji Zgromadzenia, odczuć musi szczerą podziw dla kunsztu, z jakim tłumacze wywiązują się z tego zadania. Posługiwanie się językiem francuskim czy angielskim nie jest jednak obowiązkowe i każdy delegat ma prawo przemawiać we własnym języku. O ile jednak zajdzie taki wypadek, mówca sam winien dbać, aby przemówienie jego mogło być powtórzone w jednym z urzędowych języków Ligi, poczem tłumacz Sekretariatu wygłasza je w drugim.

Rola Zgromadzenia.

Teraz dopiero zdać sobie możemy sprawę, do jakiego stopnia uzasadniona jest analogja między Zgromadzeniem Ligi a parlamentem narodowym. Nie szczegóły postępowania nadają Zgromadzeniu wyjątkowy jego charakter, lecz wywierany wpływ i wszechświatowa doniosłość jego obrad. Pozwala ono zbliżyć się wzajemnie ludziom należącym do najwyższych ośrodków życia politycznego i intelektualnego wszystkich krajów, a rozmowy, będące następstwem tego osobistego zetknięcia, doprowadzić mogą do uzgodnienia sprzecznych narodowych poglądów. Poza osobami, biorącymi czynny udział w obradach, obecni są na posiedzeniach Zgromadzenia dziennikarze — przeszło czterystu; przybywają oni ze wszystkich stron świata i korzy-

stają ze wszystkich udogodnień informacyjnych. Ich telegramy i artykuły, rozpowszechniane przez prasę wszystkich krajów, obiegają świat. Cały też świat śledzi obrady genewskie, zwłaszcza gdy niosą one zapowiedź rękojmi pokoju i bezpieczeństwa. Mężowie stanu, uczestniczący w obradach, mają świadomość, że słowa ich, ich czyny, gesty, nawet przemilczenia docierają wszędzie, znane będą wszystkim krajom, nawet tym, które do Ligi nie należą. Zgromadzenie Ligi Narodów staje się, i to z każdym rokiem coraz więcej, głosem cywilizowanego świata.

RADA.

Skład.

Normalnie Rada zbiera się co cztery miesiące, w styczniu, w maju i we wrześniu, zazwyczaj w Genewie, w razach nagłych jednakże, mogą być zwołane i sesje nadzwyczajne. Liczy ona czternastu członków, z których pięciu stale zasiada w Radzie, a mianowicie: Francja, Italia, Japonja, Niemcy i Wielka Brytania, t. j. wielkie Mocarstwa o interesach wszechświatowych, a dziewięciu — z wyboru z pośród innych członków Ligi.

Obecna organizacja Rady datuje od września r. 1926, t. j. od chwili przystąpienia Niemiec do Ligi Narodów. Od tej daty, Niemcy zajmują w Radzie miejsce stałe, a Zgromadzenie obiera co roku trzech członków niestałych na okres trzechletni. Członkowie ustępujący po wygaśnięciu ich mandatu nie mogą być ponownie obrani przez następny okres trzech lat. Jednakże w razach wyjątkowych — na wniosek ustępującego członka, — Zgromadzenie może powziąć większością dwóch trzecich głosów uchwałę odstępującą od tej zasady, jak to już miało miejsce w stosunku do Polski (w 1926 r.) i do Hiszpanji (w 1928 r.).

W miarę wzmagającego się znaczenia Rady w życiu międzynarodowym, rośnie wśród członków współzawodnictwo o wybór ich do Rady. Wybory zmierzają do skupienia w Radzie, o ile to jest możliwem, przedstawicieli wszystkich części świata.

Uprawnienia.

Zbytecznem byłoby wymieniać raz jeszcze uprawnienia wspólne Radzie i Zgromadzeniu, poniżej też zbadamy

szczegółowo metody, któremi posługuje się Rada, by wywiązać się z najdonioślejszego swego zadania, t. j. załatwiania zatargów.

Pośród specjalnych atrybucyj Rady, jedne wypływają z Paktu, inne z traktatów pokojowych.

Na podstawie Paktu, Rada:

- a) Przygotowuje plan ograniczenia zbrojeń;
- b) Kontroluje wykonywanie mandatów powierzonych poszczególnym mocarstwom nad terytorjami zamieszkałymi przez ludy niezdolne jeszcze do samodzielnego rządzenia się;
- c) Zatwierdza nominacje dokonane przez Sekretarza Generalnego w składzie personalnym Sekretarjatu.

Na mocy traktatów pokojowych, Rada:

- a) w charakterze mandatarjusza mianuje członków Komisji, której powierzony jest zarząd nad terytorjum Zagłębia Saary i odbiera co trzy miesiące raport od tej Komisji. Postanowienia Rady odnośnie do spraw Zagłębia Saary, zapadają większością głosów.

Obowiązek ten ustanie w r. 1935, gdy plebiscyt zdecyduje o ostatecznej sytuacji tego kraju;

- b) Rada mianuje Wysokiego Komisarza Wolnego Miasta Gdańska, pozostającego pod opieką Ligi Narodów, oraz załatwia wszelkie zatargi wynikające między Polską a Wolnem Miastem;

- c) Radzie przypada obowiązek opieki nad mniejszościami narodowymi, we wszystkich państwach, które tę opiekę przyjęły. Rada zatem czuwa nad poszanowaniem praw etnicznych, językowych i religijnych tych mniejszości.

Działalność Rady w tych różnorodnych dziedzinach podlega, zresztą, dyskusji na Zgromadzeniu.

Postępowanie.

Przewodniczący Rady zmienia się z każdą sesją. Przewodnictwo przypada kolejno członkom Rady, według porządku alfabetycznego nazw krajów, których są przedstawicielami.

Postępowanie jest nader proste. Każda sprawa zostaje powierzona jednemu z członków Rady do rozpatrzenia. Referent taki, wybrany o ile można z pośród przedstawicieli krajów niezainteresowanych bezpośrednio w danej

sprawie, przygotowuje, przy technicznej pomocy Sekretarjatu, raport wraz z propozycjami rozwiązania kwestji; raport ten przeznaczony jest dla Rady. Posiedzenia Rady, z nielicznymi wyjątkami, są jawne, przyczem protokoły zebrań ogłaszane są bez względu na jawność czy tajność posiedzeń.

D. ORGAN ADMINISTRACYJNY. STAŁY SEKRETARJAT.

Sekretarjat.

Stały Sekretarjat został ustanowiony na mocy art. 3-go i 6-go Paktu. Sekretarjat przedstawia niejako administrację Ligi.

Snując w dalszym ciągu analogję między organizmami Ligi a poszczególnych państw, porównać można Sekretarjat — z zachowaniem wszelkich zastrzeżeń — do ministerstw.

Sekretarjat liczy około 600 urzędników wszelkich kategorii, podległych władzy Generalnego Sekretarza.

Sekretarz Generalny.

Pierwszy Sekretarz Generalny, Sir James Eryk Drummond, jest imiennie zamianowany w Anneksie do Paktu. W przyszłości, Sekretarz Generalny mianowany będzie przez Radę, za zgodą większości Zgromadzenia.

Generalny Sekretarz pełni z urzędu funkcje Generalnego Sekretarza Rady i Zgromadzenia.

Sekretarz mianuje personel Sekretarjatu, za aprobatą Rady.

Personel Sekretarjatu.

Sekretarzowi Generalnemu pomagają w pełnieniu czynności jego: Zastępca Sekretarza Generalnego i trzech Pod-Sekretarzy Generalnych.

Urzędnicy Sekretarjatu są urzędnikami międzynarodowymi. Odpowiedzialni są jedynie przed Generalnym Sekretarzem, nie otrzymują instrukcyj od żadnej innej władzy,

szczególnie zaś od swych rządów. Przysługują im, w czasie pełnienia funkcji, dyplomatyczne przywileje i nietykalność.

Sekcje.

Sekretariat podzielony jest na szereg sekcji, pod kierownictwem bądź dyrektorów, bądź też „kierowników“. Każda sekcja składa się z urzędników różnych narodowości, członkowie bowiem Sekretariatu zgrupowani są nie według narodowości, lecz według ich fachowego przygotowania.

Każda sekcja stanowi Sekretariat jednej z Komisji czy organizacji, z którymi zapoznamy się w następnym rozdziale.

Oto główne sekcje Sekretariatu:

- Sekcja polityczna;
- Sekcja ekonomiczna i finansowa;
- Sekcja komunikacyjna i tranzytowa;
- Sekcja komisji administracyjnych (Gdańsk i Zagłębie Saary) oraz mniejszości;
- Sekcja higieny;
- Sekcja mandatowa;
- Sekcja rozbrojeniowa;
- Sekcja spraw społecznych i handlu narkotykami;
- Sekcja współpracy umysłowej i biur międzynarodowych;
- Sekcja prawna;
- Sekcja informacyjna.

Nazwa każdej z tych sekcji wykazuje dziedzinę ich działalności. Sekcja prawna stanowi radę prawną innych sekcji, a w myśl art. 18 Paktu zajmuje się poza tem rejestrowaniem i ogłaszaniem traktatów międzynarodowych.

Poza temi sekcjami, istnieją w Sekretariacie liczne wydziały, jak wydział redakcyjny, wydział tłumaczeń, wydawnictw i t. d.

Uprawnienia i rola Sekretariatu.

Sekretariat zbiera wszelkie informacje potrzebne do rozpatrywania spraw przedłożonych Lidze Narodów. Wchodzi tu zaś w grę nie tylko fakty i dane statystyczne, ale także ocena tych czynników pozornie nieważkich i niemal nie-

uchwytnych, a wywierających często przemożny wpływ na sprawy międzynarodowe.

Prasa z całego świata czytana jest w Sekretarjacie bardzo pilnie, poza tem Sekretarjat stara się o dokładną znajomość poglądów rozlicznych organizacyj, które nieraz są odbiciem różnorodnych odcieni opinii publicznej, jak np. stowarzyszenia byłych kombatanów, syndykatów, bez względu na ich tendencje polityczne czy religijne, stowarzyszeń kobiecych, Towarzystw Czerwonego Krzyża, towarzystw naukowych, filantropijnych czy innych. W pracy swej, Sekretarjat nie może poprzestać na zbieraniu informacji natury wyłącznie politycznej czy gospodarczej. Liga Narodów śledzić musi bacznie za stanem umysłów ludzi, dla których dobra powołana została do życia.

Sekretarjat nie tylko zbiera informacje, ale udziela ich również. Przeszło sto dzienników i agencji telegraficznych posiada swych stałych przedstawicieli w Genewie, a w ciągu ubiegłych lat przewinęło się nad Lemanem tysiąc kilkuset dziennikarzy, należących do pięćdziesięciu różnych krajów, reprezentujących przeszło tysiąc dzienników i wydawnictw periodycznych! Oficjalne komunikaty Ligi, lubo bardzo dokładne, podają tylko nagie fakty: stanowią one niejako dokumenty, które każdy dziennikarz może spożytkować w sposób właściwy dla swych czytelników.

Poza komunikatami i sprawozdaniem z posiedzeń, Sekretarjat ogłasza sprawozdania miesięczne przedstawiające stan bieżącej działalności Ligi. Poza tem wydaje raz do roku przegląd ogólny, i w razie potrzeby, ogłasza liczne broszury o pracach Ligi w pewnej, określonej dziedzinie.

Na Sekcję informacyjną Sekretarjatu spada cały powyższy dział pracy, nad którym zatrzymaliśmy się dłużej, gdyż praca ta ma na celu nawiązanie bezpośredniego kontaktu między Ligą a światem zewnętrznym. Opinia publiczna o Lidze kształtować się winna na podstawie pewnych, rozumowych danych, a obowiązek dostarczania tych danych spada na samą Ligę.

Całość atrybucji Sekretarjatu odpowiada atrybucjom urzędników każdego narodowego rządu. Sekretarjat przygotowuje porządek dzienny zebrań i konferencji, wykonuje powzięte uchwały i zapewnia stały kontakt między państwami.

Sekretariat stanowi w Lidze Narodów pierwiastek ciągłości, nieodzowny przy każdym dziele, które ma żyć i rozwijać się. Rzeczyby można, że — w organizmie Ligi — Sekretariat gra rolę pamięci.

E. ORGANIZACJE POMOCNICZE.

Ich cel.

Aby poznać dokładnie Ligę Narodów, trzeba mieć pojęcie przynajmniej o niektórych organizacjach, które pozwalają jej łatwiej i pożyteczniej wypełniać własne swe zadanie. Są to organizacje pomocnicze, których utworzenie stanowi doniosły postęp w rozwoju współpracy międzynarodowej. Jedne z nich są stałe i odpowiadają pewnej stałej działalności Ligi; inne powstają w związku z nasuwającymi się, przejściowymi trudnościami, po usunięciu których przestają istnieć. Śród tych organizacji pomocniczych z jednej strony mamy Organizacje techniczne, z drugiej zaś — komitety doradcze.

Organizacje techniczne.

Organizacyj technicznych jest trzy:

- Organizacja finansowa i gospodarcza;
- Organizacja komunikacyjna i tranzytowa;
- Organizacja higieny.

Istnieje w świecie współczesnym niezliczona moc spraw gospodarczych, finansowych i handlowych, kryjących w sobie zarzewie zatargów politycznych. Wyżej wymienione organizacje Ligi składają się z wybitnych zawodowców różnej narodowości, którzy w pierwszym rzędzie badają tego rodzaju zagadnienia, starając się znaleźć dla nich najpraktyczniejsze rozwiązania, co tem łatwiej się udaje, że, jak mówią chirurdzy, są to ludzie „operujący na zimno“.

W komisjach i na naradach tych organizacji, praca Ligi posuwa się naprzód bez wytchnienia, przez rok cały. Na tych zebraniach spotykają się rzeczoznawcy z całego świata, nawiązują się nowe stosunki międzynarodowe, zacieśniają się dawne. Tam fachowcy w zetknięciu się z fachowcami innych krajów rozważają kwestje techniczne,

tę istotną dziedzinę porozumień międzynarodowych. Z pewnością, jedynie specjaliści mogą sobie zdać sprawę z rzeczywistej wartości podobnej pracy, niemniej kilka poniżej podanych przykładów pozwoli nam zrozumieć naturę i doniosłość dzieła, w ciszy i bez przerwy dokonywanego w Genewie.

Komisje doradcze.

Komisje doradcze bywają stałe lub tymczasowe. Oto najważniejsze z pośród stałych:

Komisja badań spraw wojskowych, morskich i lotniczych;

Komisja mandatów;

Komisja opieki nad dziećmi i młodzieżą;

Komisja opium i innych narkotyków;

Komisja współpracy intelektualnej.

Komisjom nie przysługuje prawo postanawiania o czemkolwiek: rzeczą ich jest przygotować prace dla organów politycznych Ligi.

Zgromadzenie obraduje przez miesiąc raz do roku. Rada zbiera się zwykle trzy razy na rok, a jej sesje trwają tylko osiem dni. Jednak praca Ligi musi być nieustanna i jest nią istotnie, gdyż niema tygodnia bez zebrań jednej z organizacji pomocniczych.

Charakter tych organizacji.

Nie można lepiej określić charakteru tych różnych organizacji, jak przytaczając zdanie, zaczerpnięte z przedmowy do *Rocznika Ligi Narodów* za rok 1927¹, pióra Sir Eryka Drummond'a.

„Czytelnik tego *Rocznika* — o ile nie śledzi stale sprawozdań Ligi Narodów — zdziwi się widząc ilość i różnorodność organów, które działały, lub jeszcze działają pod jej patronatem. A poznawszy je, nabierze wrażenia, że jestto instytucja niesłychanie żywotna, gotowa zawsze przy pomocy stale funkcjonujących organizacji, zająć się większością zagadnień, wysuwanych przez życie międzynarodowe, przy-

¹ Ten *Rocznik* nie jest oficjalnym.

czem, dzięki metodom pracy, znanym zresztą i przed powstaniem Ligi, a zdatnym do nieskończonych odmian, zdolna jest zająć się zagadnieniami wybiegającymi nawet poza ramy działalności jej stałych organów“.

1. ORGANIZACJE TECHNICZNE.

a) *Organizacja ekonomiczna i finansowa.*

Skład.

Powstała po Międzynarodowej Konferencji Finansowej w Brukseli (1922 r.), organizacja ta rozpada się na dwa komitety: Komitet finansowy i Komitet ekonomiczny. Każdy z tych komitetów funkcjonuje oddzielnie, pracują jednakże wspólnie, o ile zachodzi tego potrzeba.

Członkowie tych Komitetów nie są delegatami rządów; wyznaczeni są w charakterze ekspertów przez Radę. Są to wysocy urzędnicy, statystycy, dyrektorowie wielkich banków, towarzystw, zajmują oni wybitne stanowiska w świecie interesów finansowych i gospodarczych, a pracę swą ofiarowują Lidze Narodów bezinteresownie.

Sekcja finansowa i ekonomiczna Sekretariatu Generalnego stanowi Sekretariat tej organizacji.

Uprawnienia.

Liczne komitety i podkomitety, których długi wykaz zajęłoby tu zbyt wiele miejsca, wchodzą w skład tej organizacji. Pracują one, każdy w swoim dziale, nad sprawami finansowymi i gospodarczymi, które obchodzą Ligę. Ta właśnie organizacja wypracowała projekty odbudowy finansowej państw, których kredyt i finanse zostały prawie całkowicie zniszczone przez wojnę; projekt osiedlania setek tysięcy uchodźców na zniszczonych terytoriach. Prace tej organizacji przyczyniły się do zrealizowania pożyczek międzynarodowych, których ogólna wysokość wynosi w chwili obecnej miliard siedemset milionów franków w złocie.

Zwołana przez Ligę Międzynarodowa Genewska Konferencja ekonomiczna (1927 r.) opracowała program napra-

wy gospodarczej sytuacji światowej. Na jej zlecenie Rada zamianowała specjalny Komitet doradczy, który czuwa nad stopniowem wykonywaniem uchwał powziętych przez Konferencje w sprawach handlu, przemysłu i rolnictwa.

b) *Organizacja komunikacji i tranzytu.*

Skład.

Twórcy Paktu stwierdzili do jakiego stopnia wojna światowa podkreśliła współzależność gospodarczą narodów w świecie całym, szczególnie zaś w Europie rozdrobnionej na wielką ilość państw. Utworzenie specjalnej organizacji uchwaliła Ogólna Konferencja tranzytu i komunikacji, zwołana w 1921 r. w Barcelonie, na zlecenie Pierwszego Zgromadzenia Ligi. Organizacja składa się z Komisji doradczej, Konferencji ogólnej i Sekretariatu, przyczem funkcje Sekretariatu pełni Sekcja komunikacyjna i tranzytowa Generalnego Sekretariatu Ligi Narodów.

Komisja doradcza.

Komisja ta składa się z delegatów wyznaczonych przez stałych Członków Rady i z delegatów wybranych przez Konferencję Ogólną z pośród innych Członków Ligi.

Komisja bada środki dla zapewnienia swobody komunikacji i tranzytu oraz pomaga Radzie przy załatwianiu w drodze porozumienia zatargów powstających w tej dziedzinie. Poza tem zbiera i opracowuje materiały dla prac Konferencji ogólnej. Działalność Komisji jest natury przede wszystkim technicznej, może jednak posiadać i znaczenie polityczne. Wystarczy przytoczyć przykład Dunaju, by zrozumieć jak łatwo mogą powstać trudności jednej i drugiej natury.

Żegluga rzeczna, oświetlenie przejść, utrzymanie szluz, tam i portów są to sprawy czysto techniczne, podпадаjące ocenie rzeczoznawców. Ale Dunaj przepływa przez siedem państw, których interesy i dążenia mogą być sprzeczne i uzależnione od takiej lub innej polityki. Organizując przeto życie rzeki i mieszkańców jej wybrzeży według ja-

kiegoś planu, którego praktyczne zastosowanie zadowolnićoby wszystkich, liczyć się trzeba z najróżniejszymi względami, bądź czysto technicznymi, bądź o niezaprzeczonej doniosłości politycznej.

Komisja nie zastąpiła licznych organizmów, które zajmowały się już i przed wojną regulowaniem kwestyj tranzytu międzynarodowego. Starła się tylko skoordynować ich prace, a postanowienia — jak w sprawie Dunaju np. — uczynić bardziej skutecznymi.

Organy dodatkowe.

Byłoby rzeczą zbędną, a nawet nudną, badać działalność wszystkich komitetów, zależnych od każdej poszczególnej organizacji pomocniczej. Jednakże proste wyliczenie kilkunastu komisji i komitetów wyłonionych przez Organizację komunikacji i tranzytu¹ wystarczy, by dać pojęcie o działalności Ligi w tej dziedzinie współpracy międzynarodowej, jej trosce nawet o szczegóły, o jej przygotowaniu technicznym, wreszcie o tej zdolności przystosowania się do najróżnorodniejszych zadań, o czym wspomina Sir Eryk Drummond, w wyżej przytoczonym ustępie.

Konferencja ogólna.

Konferencję ogólną zwołuje Rada. Zasiadają w niej przedstawiciele Państw, Członków Ligi, którym towarzyszą zastępcy i rzeczoznawcy. Należy zaznaczyć, że Liga zaprasza na te konferencje i państwa nienależące do Ligi.

Postępowanie podobnem jest do postępowania podczas Zgromadzenia. Wnioski Konferencji, o ile zostaną zaakceptowane przez Zgromadzenie lub Radę, przybrać mogą formę umów, postanowień lub zaleceń międzynarodowych.

¹ Porty i żegluga morska, żegluga wewnętrzna, transporty kolejowe, kwestie elektryczności, sprawy drogowe, znaki i oświetlenie wybrzeży, pomiar pojemności statków, prawo prywatne w dziedzinie żeglugi wewnętrznej, statystyka żeglugi wewnętrznej, konkurencja między drogami wodnymi a drogami żelaznymi, sprawa legitymacji osób bez narodowości, karty dla przejeżdżających emigrantów.

c) *Organizacja Higieny.*

Skład.

Zadania Międzynarodowej Organizacji Higieny są natury czysto technicznej, a posiadają pierwszorzędą doniosłość dla dzisiejszego świata, w którym wszelkiego rodzaju sposoby komunikacyjne są równie szybkie jak częste. Organizacja utworzona została przy współpracy poprzednio już istniejącego Międzynarodowego Urzędu Higieny publicznej.

Organizacje składają się:

z Rady doradczej, w tym wypadku Komitetu Międzynarodowego Urzędu Higieny,

z Komitetu higieny, z siedzibą w Genewie,

z Sekretariatu, którego funkcje, jak zwykle, pełni odpowiednia sekcja Sekretariatu Generalnego Ligi Narodów.

Państwa, nie należące do Ligi, jak Stany Zjednoczone i Związek Socjalistycznych Republik Sowieckich biorą udział w pracach tej Organizacji.

Uprawnienia.

Działalność Komitetu higieny jest, oczywiście, ściśle techniczna, metody zaś, którymi się posługuje, wykazują dobitnie możliwość współpracy międzynarodowej na tem polu.

Oto przykład tej współpracy:

Za zgodą Rady, Komitet zamianował Komisję do walki z zimnicą, powierzając jej zbadanie stanu tej choroby w rozmaitych częściach świata oraz opracowanie zleceń, a w razie możliwości i środków dla przeciwdziałania spustoszeniom, jakie choroba ta czyni. Członkowie Komisji dla walki z zimnicą, lekarze-specjaliści z różnych krajów, zwiedzili państwa, które nadesłały im odpowiednie zaproszenia, a więc Palestynę, Hiszpanję, Stany Zjednoczone, Jugosławię, Italię, Bułgarię, Grecję i Rosję sowiecką. Badali na miejscu warunki, w jakich rozwija się zimnica, zwyczaję mieszkańców, oraz życie komarów-rozsiewników zarazy, wreszcie rozliczne metody zwalczania tej klęski. Zestawiwszy wnioski, do których doszli w badaniach swoich, opracowali wspólny raport, który został przedstawiony Komitetowi

higieny a następnie ogłoszony za zgodą Rady. Raport ten znajduje się dziś w posiadaniu władz sanitarnych krajów świata całego. Tak to współpraca międzynarodowa ułatwia walkę przeciw wspólnemu niebezpieczeństwu.

Inną np. formę działalności Komitetu higieny stanowi wydawnictwo tygodniowe, poświęcone informacjom epidemiologicznym — zawierające nadto wykaz wypadków cholery, ospy, dżumy i t. d., stwierdzonych w miastach portowych, skąd epidemie najłatwiej się rozpowszechniają.

Poza tem stacja T. S. F. zainstalowana staraniem Ligi w Singapour, rozsyła wszelkie pilne informacje urzędom sanitarnym we wszystkich portach, w których mogą one być zużytkowane dla przedsięwzięcia środków ostrożności. Informacje te obejmują również cyfrowe dane odnośnie do ilości szczurów zakażonych. Wiadomo bowiem, że mikroby dżumy roznoszone są przez pchły żyjące na szczurach okrętowych, dla których nie istnieją żadne państwowe granice.

2. KOMISJE DORADCZE.

a) *Rozbrojenie.*

Zagadnienie.

Artykuł 8-my Paktu określa zobowiązania Członków Ligi, odnośnie do redukcji zbrojeń.

Na mocy pierwszego ustępu tego artykułu, Członkowie Ligi uznają, że:

1° Utrzymanie pokoju wymaga redukcji zbrojeń do pewnego minimum;

2° To minimum musi dać się pogodzić z bezpieczeństwem narodowem — wobec czego Członkowie Ligi Narodów badać winni zagadnienie rozbrojenia łącznie ze sprawą bezpieczeństwa poszczególnych państw;

3° To minimum musi również dać się pogodzić z wykonywaniem zobowiązań, wynikających z udziału w ewentualnej wspólnej akcji, t. j. ze zobowiązaniami przewidzianymi w art. 16-tym Paktu.

Oto są ogólne dane zagadnienia, które ma rozwiązać Liga Narodów.

Metody pracy.

Dwa następne ustępy art. 8-go określają metodę, zaleconą przez Pakt, dla osiągnięcia rozwiązania powyższego zagadnienia:

„Rada licząc się z sytuacją geograficzną i specjalnymi warunkami każdego Państwa, opracuje plany takiej redukcji zbrojeń, dla przedłożenia ich poszczególnym Rządom do rozważenia i decyzji.

„Plany te będą przedmiotem ponownego zbadania oraz, w razie potrzeby, rewizji przynajmniej co lat dziesięć“.

Komisja przygotowawcza do Konferencji rozbrojeniowej i Komitet dla rozjemstwa i bezpieczeństwa.

Dla wykonania powierzonego sobie zadania, Rada poleciła różnorodnym swoim organom doradczym zbadać wszechstronnie olbrzymie zagadnienie rozbrojenia.

Najważniejszymi z pośród tych organów są następujące:

a) Komisja przygotowawcza do Konferencji rozbrojeniowej (i jej podkomisje), której głównem zadaniem jest opracowanie projektu konwencji dla redukcji i ograniczenia zbrojeń. Projekt ten winien być głęboko i wszechstronnie przepracowany, by pierwsza Konferencja dla redukcji i ograniczenia zbrojeń mogła być zwołana z uzasadnioną nadzieją, iż prace jej uwieńczone będą sukcesem. Komisja składa się z przedstawicieli Państw, Członków Rady, oraz Państw należących do Ligi, których udział w pracach Komisji został uznany za szczególnie wskazany. W ten sposób pracują w niej przedstawiciele Stanów Zjednoczonych, Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich i Turcji, państw nie należących do Ligi.

b) Komitet dla rozjemstwa i bezpieczeństwa szuka środków zwiększenia ogólnego bezpieczeństwa, które Pakt ma zapewnić Członkom Ligi, jak również bezpieczeństwa poszczególnych narodów, wymagających na podstawie Paktu liczenia się z ich „sytuacją geograficzną i specjalnymi warunkami“. Uczestniczą w tym Komitecie wszystkie Państwa, reprezentowane w Komisji przygotowawczej.

W ten sposób cały problemat organizacji pokoju, obejmujący metody zapobiegania i zażegnania konfliktów został nierozłącznie związany ze sprawą rozbrojenia. Prace Ligi Narodów w tej dziedzinie streszcza znana formułka: „Rozjemstwo. Bezpieczeństwo. Rozbrojenie”. Współzależność tych trzech pojęć wartoby poddać dłuższej analizie. Z konieczności musimy się zadowolnić na tem miejscu wykazaniem, że uogólnienie rozjemstwa, czy to w istotnem słowa tego znaczeniu, czy w znaczeniu szerszem pokojowego załatwiania zatargów, doprowadzić może i do tego, że narody wyrzekną się raz na zawsze rozstrzygania zatargów swoich drogą wojny; że bezpieczeństwo narodów zależy w ogromnej mierze od zaufania, jakie każdy z nich pokładać może w pokojowem usposobieniu narodów innych, zaś to usposobienie pokojowe objawia się w dobrowolnej zgodzie na załatwianie zatargów innemi metodami niż wojną. Bezpieczeństwo narodów, należących do Ligi, zależy pozatem od zaufania, jakie te narody żywią w sprawność aparatu Ligi, przewidzianego dla zapobiegania wojnom, dla oniesmielenia Państwa, któreby zamierzało pogwałcić Pakt, uciekając się do siły zbrojnej, a gdyby taki fakt zaszedł — w skuteczność sankcyj oraz przewidzianej pomocy, którą stowarzyszone narody zobowiązują się udzielić państwu napadniętemu. Bezpieczeństwo narodów wreszcie ustali się gdy zbrojenia wszystkich państw ograniczone zostaną do minimum, przewidzianego przez Pakt, bowiem „wyścig zbrojeń” stanowi sam w sobie najgroźniejsze niebezpieczeństwo dla utrzymania pokoju.¹

Komisja stała dla badania spraw wojskowych, morskich i lotniczych.

Art. 9-ty Paktu przewiduje utworzenie stałej Komisji, która naogół będzie miała za zadanie składanie Radzie swojej opinii... w sprawach wojskowych, morskich i lotniczych”.

W Komisji tej zasiadają przedstawiciele wojska, marynarki i lotnictwa wszystkich Państw, reprezentowanych w Radzie. Przedstawiciele ci mianowani są przez odnośne rządy.

¹ Dla dokładniejszej informacji, należy zapoznać się z broszurą Sekretarjatu Generalnego Ligi Narodów (Sekcja informacyjna): „Rozbrojenie i organizacja pokoju”.

Sekcja rozbrojeniowa.

Sekcja rozbrojeniowa Sekretariatu Generalnego stanowi sekretariat tych wszystkich komisyj. Poza tem Sekcja ta, zgodnie z ostatnim paragrafem art. 8-go Paktu, zbiera i ogłasza najszczególowsze informacje o stanie zbrojeń różnych Mocarstw, bez względu na to, czy takowe są, czy nie są członkami Ligi. Rocznik wojskowy (*Annuaire Militaire*), który ta Sekcja corocznie wydaje, stanowi tom, liczący około ośmiuset stron.

b) Mandaty.

Mandaty.

Niektóre terytoria, które „na skutek wojny przestały podlegać zwierzchnictwu Państw, dotychczas nimi rządzących... zamieszkałe są przez ludy, niezdolne jeszcze do samodzielnego rządzenia się w szczególnie ciężkich warunkach nowoczesnego życia”.

Ustęp 2-gi art. 22-go Paktu ustanawia opiekę nad takimi ludami, a opieka ta powierzona jest: „narodom o wysokim rozwoju, które ze względu na swe zasoby i doświadczenie, lub ze względu na swe położenie geograficzne, najbardziej są wskazane do przyjęcia takiej odpowiedzialności i zgadzają się na jej przyjęcie: narody te wykonują tę opiekę w charakterze „Mandatarjuszów Ligi”.

Komisja.

Stała Komisja Mandatowa, złożona z jedenastu członków, z których większość nie należy do państw sprawujących mandaty, powołana jest do opinjowania wobec Rady o wszelkich sprawach dotyczących wykonywania mandatów. Członkowie tej Komisji przez cały czas piastowania tej godności nie mają prawa pełnić żadnego urzędu, któryby ich stawiał w stan bezpośredniej zależności od ich Rządów.

Komisja bada doroczne sprawozdania przesyłane Radzie przez Państwa sprawujące mandat, a więc: Wielką Brytanię, Francję, Australję, Nową-Zelandję, Japonję, Belgię i Związek Afryki Południowej. Może również badać wszelkie skargi wniesione przez mieszkańców terytorjów znajdujących się pod mandatem. Raport Komisji przyna-

czony jest dla Rady, po zbadaniu go przez Radę zostaje ogłoszony i podany do publicznej wiadomości. W raporcie tym omawiane są wszelkie sprawy, jakie wyłoniły się na terytorjach pod mandatem, specjalnie zaś sprawy higieny i oświaty. Jawność ta nie tylko jest rękojmią opieki nad tubylcami, ale ułatwia rozpowszechnianie wskazówek cenowych dla władz administracyjnych.

Sekretarjatem tej Komisji jest Sekcja mandatowa Sekretarjatu Generalnego.

c) Prace natury społecznej i humanitarnej.

Ich cel.

Aby podołać zamierzeniom swoim w dziedzinie spraw społecznych i humanitarnych, Liga Narodów lojalnie weszła do współpracy organizacje międzynarodowe, które istniały już przed jej założeniem. Niektóre Państwa nienależące do Ligi przystąpiły również do tej działalności, bardzo, zresztą, różnorodnej. Obejmuje ona bowiem, poza zadaniami, które Art. 23 c. Paktu nałożył na Ligę, ukrócenie międzynarodowego handlu sprostnymi wydawnictwami, zniesienie ostatnich pozostałości niewolnictwa, pomoc bezdomnym uchodźcom, repatriację jeńców wojennych, pozbawionych środków na powrót do ojczyzny, wreszcie, od 1924 r., opiekę nad dzieckiem.

Liga czyni nieustanne wysiłki, by przyspieszyć podpisanie i ratyfikację konwencji zmierzających do zniesienia bezprawnego handlu opjum i innymi narkotykami. Niewątpliwie wszystkie państwa ubolewają nad nadużyciem tych narkotyków i uznają konieczność przedsięwzięcia zapobiegawczych środków. Stwierdzić jednak trzeba, że trudno jest osiągnąć porozumienie w tym względzie wobec zachodzącej tu znacznej rozbieżności interesów państw producentów i nieproducentów narkotyków.

Liga pracuje również gorliwie nad wyłączeniem handlu żywym towarem oraz zajmuje się czynnie opieką nad dziećmi i młodzieżą w granicach, w jakich Rada i Zgromadzenie uważają akcję międzynarodową w tej dziedzinie za potrzebną.

Komisje.

Istnieją dwie stałe Komisje, jedna dla walki z handlem opjum i innymi narkotykami, druga dla walki z handlem żywym towarem oraz dla opieki nad dziećmi. Funkcje sekretariatu tych Komisji pełni odpowiednia Sekcja Generalnego Sekretariatu Ligi. Nie wchodzi one w skład Organizacji Higieny, z którą jednak, jak i z Międzynarodową Organizacją Pracy, utrzymują związek stały i ścisły. Głównym zadaniem ich jest czuwać nad wypełnieniem konwencji podpisanych przez Państwa w sprawach, objętych ich uprawnieniami. Poza tem jednak zajmują się zbieraniem materiałów i opracowują wnioski, rozpatrywane następnie przez Radę i Zgromadzenie.

d) *Komisja współpracy intelektualnej.*

Skład.

Świat nauki, literatury i sztuki nigdy nie godzi się na to, by jakiegokolwiek granice, dzielące państwa stanowiły zaporę dla ich twórczości. Szczytem absurdu byłby astronom, obserwujący gwiazdy z narodowego punktu widzenia!

Złożona z piętnastu wybitnych przedstawicieli literatury, nauki i sztuki, Komisja współpracy intelektualnej, utworzona została w 1922 r., by rozpatrywać sprawy dotyczące współpracy intelektualnej i rozwijać międzynarodowe stosunki intelektualne. Istotnie, ważnem jest, aby przedstawiciele kultury każdego narodu pozostawali w stałym kontakcie z przedstawicielami kultury innych narodów. Podobne zbliżenie przynieść może najpiękniejsze owoce w dziedzinie Wiedzy oraz pokojowego współżycia narodów.

Rola Komisji.

Głównym zadaniem tej Komisji jest rozwinąć wymianę myśli i wiadomości między ludźmi, a tem samem ułatwić pracę intelektualną.

Tak np., w dziedzinie wymiany intelektualnej i artystycznej, Komisja stara się ułatwić uczonym, badaczom i studentom zaznajamianie się z ważnymi wynikami prac, osiągniętymi w różnych krajach. Specjalna podkomisja,

zwana bibliograficzną, bada najlepsze sposoby skoordynowania dostarczonych materiałów, aby mieć możność najdokładniejszego i najszybszego informowania o pracach i artykułach odnoszących się do rozlicznych gałęzi wiedzy. Ta Podkomisja zajmuje się również przekładami na języki najbardziej rozpowszechnione ważniejszych prac naukowych, pisanych w językach mniej używanych. Inna znowu Podkomisja, a mianowicie literatury i sztuki, pracuje nad rozpowszechnianiem w całym świecie wiadomości o literaturze i sztuce poszczególnych narodów.

Współpraca międzyuniwersytecka jest, zdaniem Komisji, jednym z najskuteczniejszych środków zbliżenia umysłowego. Podkomisja dla stosunków uniwersyteckich ułatwia zatem wymianę profesorów i studentów między różnymi krajami i popiera współpracę w tej dziedzinie, dzięki pośrednictwu międzynarodowych stowarzyszeń studenckich.

Aby wpłynąć na poprawę warunków pracy intelektualnej, Komisja rozwija opiekę nad dziełami literackimi i artystycznymi; pewne umowy międzynarodowe istnieją już w tej dziedzinie. Opieka nad wynalazkami naukowymi jeszcze nie istnieje, Komisja uważa jednak, że opieka taka może i powinna być ustanowiona. Specjalna Podkomisja czuwa nad sprawami opieki nad wszelką własnością intelektualną, tak literacką, jak naukową lub artystyczną. Współ z Międzynarodową Organizacją Pracy, Komisja broni interesów pracowników umysłowych, wychodząc ze słusznego założenia, że należy, aby i oni, narówni z pracownikami na każdym innym polu, odpowiednio byli wynagradzani za swą pracę.

W wypadkach, w których życie umysłowe, lub praca umysłowa jakiegoś kraju są zagrożone, w razach klęsk, jak np. zniszczenie księgozbioru przez pożar, Komisja odwołuje się do solidarności międzynarodowej, celem wspólnego zorganizowania odbudowy tych wspólnych skarbów całej ludzkości, jakimi są sztuka, wiedza i oświata każdego narodu.

Wreszcie, Komisja współpracy intelektualnej zwołała, na żądanie Zgromadzenia, Podkomitet ekspertów, aby rozważyć najlepsze sposoby nauczania młodzieży celów Ligi Narodów.

Zaznaczmy jeszcze, że w związku z Międzynarodową Komisją współpracy intelektualnej, powstały już, lub two-

rzają się Komisje narodowe. Takie Komisje istnieją już w licznych krajach, należących do Ligi, a także i w Stanach Zjednoczonych. Zadaniem ich jest zbieranie i rozpowszechnianie informacji; pracują one oczywiście w ścisłym związku z Międzynarodową Komisją w Genewie.

Obowiązki Sekretariatu tej Komisji pełni odpowiednia sekcja Sekretariatu Generalnego.

Międzynarodowy Instytut Współpracy intelektualnej.

Instytut ten, utworzony staraniem Rządu francuskiego w Paryżu w 1925 r., pozostaje w ramach organizacji Ligi Narodów. Instytut pracuje jako organ przygotowawczy i wykonawczy dla prac Komisji współpracy intelektualnej, która stanowi jego Radę administracyjną. Instytut podzielony jest na różne sekcje, jako to: sekcja stosunków literackich, artystycznych, prawnych, uniwersyteckich, naukowych i sekcja informacyjna. Bada on wszelkie sprawy, nadsyłane przez Komisje, a w razie potrzeby używa do pomocy rzeczoznawców. Personel jego jest międzynarodowy, tak jak i personel Sekretariatu.

Międzynarodowe Instytuty dla prawa prywatnego i dla kinematografu wychowawczego.

W ramach organizacji Ligi Narodów powstały jeszcze dwa Instytuty międzynarodowe, a to dzięki ofiarności rządu włoskiego: jeden dla ujednostajnienia prawa prywatnego, drugi dla kinematografu wychowawczego, którego celem jest zapewnienie dobrego filmu dla potrzeb szkolnictwa; będzie on współpracował jak najściślej z Międzynarodową Komisją współpracy intelektualnej. Oba te instytuty mają swą siedzibę w Rzymie.

F. OPIEKA NAD MNIEJSZOŚCIAMI.

a) *Traktaty mniejszościowe.*

Polska, wraz z piętnastoma innymi krajami środkowej i wschodniej Europy, przyjęła pewne międzynarodowe zo-

bowiązania dotyczące obywateli należących do mniejszości narodowych, religijnych i językowych. Zobowiązania te, ujęte są w formę specjalnych traktatów, zwanych „Traktatami mniejszościowymi“, a zawierających postanowienia dotyczące prawa do obywatelstwa, ochrony życia, wolności osobistej i wolności wyznań, równouprawnienia, prawa używalności języka mniejszościowego i wreszcie prawa korzystania z funduszków publicznych, przeznaczonych na cele edukacyjne, religijne i filantropijne.

Pierwszy traktat mniejszościowy, który opracowała Konferencja Pokojowa, podpisany został przez Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone oraz przez Polskę, dn. 28 czerwca 1919 r. Tekst tego traktatu doręczono Panu Paderewskiemu, ówczesnemu premierowi Polski, wraz z listem Przewodniczącego Komisji, p. Jerzego Clemenceau, zawierającym wyłuszczenie motywów, które zdaniem Konferencji, są fundamentem wszelkich traktatów mniejszościowych.

Postanowienia traktatów mniejszościowych, o ile dotyczą osób przynależnych do mniejszości rasowych, językowych lub religijnych, zagwarantowane są przez Ligę Narodów, w myśl uchwały powziętej przez Radę Ligi 13 lutego 1920 r. Na podstawie traktatu podpisanego przez Polskę:

„Polska zgadza się, aby postanowienia artykułów poprzednich, o ile dotyczą osób, należących do mniejszości rasowych, religijnych lub językowych, stanowiły zobowiązania o charakterze międzynarodowym i zostały oddane pod gwarancję Ligi Narodów. Nie będą one mogły być zmienione bez zgody większości Rady Ligi. Stany Zjednoczone Ameryki, Imperjum Wielkiej Brytanji, Francja, Italja i Japonja zobowiązują się nie odmawiać swego przyzwolenia na jakąkolwiek zmianę powyższych artykułów, któraby uzyskała w należytej formie zgodę większości Rady Ligi.

„Polska zgadza się, aby każdy Członek Rady Ligi Narodów miał prawo zwracać uwagę Rady na przekroczenie, lub niebezpieczeństwo przekroczenia któregośkolwiek z tych zobowiązań, oraz, żeby Rada mogła postąpić w taki sposób i dać takie instrukcje, jakie uzna za wskazane i skuteczne w danych okolicznościach.

„Poza tem Polska zgadza się, aby w razie różnicy zdań w kwestjach prawa lub faktów przewidzianych niniej-

szymi artykułami, zachodzącej między Rządem Polskim, a którymś z innych Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych, lub jakim innym Mocarstwem, będącem Członkiem Rady Ligi Narodów, ta różnica zdań uważana była za spór o charakterze międzynarodowym, zgodnie z brzmieniem art. 14 Paktu Ligi. Rząd Polski zgadza się, aby wszelkie spory tego rodzaju były, na żądanie drugiej strony, przekazywane Stałemu Trybunałowi Sprawiedliwości. Decyzje Stałego Trybunału będą bezapelacyjne i będą miały tę samą wartość i moc, co decyzje wydane na zasadzie art. 13 Paktu“.

Aby gwarancja Ligi Narodów mogła być stosowana w praktyce, Rada ustaliła szeregiem uchwał, specjalne postępowanie dla skarg mniejszościowych. Podstawą tego postępowania jest zasada, że wszelkie skargi posiadają charakter czysto informacyjny. Rada usunęła starannie z postępowania to wszystko, co mogłoby nadać mniejszości charakter strony mającej zatarg z własnym Rządem, a uczyniła tak w słusznym mniemaniu, że sytuacja tego rodzaju nie dałaby się pogodzić z pojęciami i zasadami, na których opiera się współczesna organizacja państw.

Postępowanie to określone jest szeregiem przepisów dotyczących się przyjmowania skarg, przekazywania ich odnośnemu państwu, celem uzyskania od niego uwag, następnie przekazywania skarg i uwag członkom Rady, a wreszcie rozpatrywania ich przez Komitet złożony z trzech, a w razach wyjątkowych, z pięciu członków Rady. W praktyce, Rada rozpatruje sprawy mniejszościowe dopiero na wniosek tego Komitetu. W większości wypadków, Komitety owe, zwane Komitetami mniejszościowymi, starają się drogą pół-oficjalnych negocjacji z odnośnymi Rządami, dojść do zadowalniającego rozwiązania spraw, których zbadanie zostało im powierzone.

Opieka nad mniejszościami na Górnym Śląsku.

Opieka nad mniejszościami na Górnym Śląsku została uregulowana przez specjalne przepisy, zawarte w III-ciej Części Konwencji polsko-niemieckiej, podpisanej w Genewie, 15-go maja 1922 r. Ta część Konwencji, której przepisy stosowane są zarówno na niemieckiej, jak i polskiej

części Górnego Śląska, rozpoczyna się powtórzeniem postanowień polskiego Traktatu mniejszościowego, za wyjątkiem postanowień w sprawie uzyskiwania obywatelstwa polskiego. Zawiera następnie przepisy dotyczące praw cywilnych i politycznych, religij, szkolnictwa i języków ludności górnośląskiej. Cała Konwencja, a więc i przepisy w III-ciej jej części zawarte, zachowują obowiązującą moc od chwili podpisania na okres lat piętnastu. Gdy okres ten przeminie, Niemcy zwolnione będą ze wszelkich zobowiązań względem mniejszości, zaś na Górnym Śląsku polskim, stosowane będą do mniejszości postanowienia Traktatu Mniejszościowego, obowiązującego w całym kraju.

Konwencja Genewska ustala dwa różne sposoby postępowania przy stosowaniu gwarancji Ligi Narodów: jeden, który nazwać można „lokalnym“, i drugi, który pozwala przedstawić bezpośrednio Radzie Ligi zachodzące kwestje. W pierwszym, stosownie do okoliczności, skargi składane są w Urzędzie niemieckim lub polskim dla spraw mniejszościowych. Następnie, przekazane być mogą Przewodniczącemu Mieszanej Komisji dla Górn. Śląska, który Urzędowi Mniejszościowemu komunikuje swoją opinię, w jaki sposób sprawa załatwiona być powinna, w myśl rozporządzeń zawartych w Części III-ciej Konwencji. Gdyby jednak, strona skarżąca nie godziła się na sposób załatwienia sprawy przez władze odnośnego kraju, skarga przesłana zostaje Radzie Ligi do rozpatrzenia. W myśl zatem przepisów obowiązujących przy postępowaniu, obie mniejszości mają możliwość zanoszenia przed Radę Ligi skarg, dotyczących stosowania przepisów Konwencji Genewskiej, odnośnych do opieki nad mniejszościami.

G. WOLNE MIASTO GDAŃSK.

Wolne Miasto Gdańsk, utworzone zostało przez Traktat Wersalski, a opieka nad niem powierzona została Lidze Narodów.

9-go listopada 1920 r. zawarta została w Paryżu, między Gdańskiem a Polską Konwencja, przewidziana przez Traktat Wersalski, a której warunki ustalone zostały przez Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone. Konwencja ta

reguluje główne sprawy w związku ze statutem Wolnego Miasta i określa prawa Polski, przewidziane w Traktacie.

Aby zapewnić Polsce wolny dostęp do morza, zarząd portu Gdańskiego powierzony został Radzie portu, złożonej w równej mierze z przedstawicieli polskich i gdańskich, a której przewodniczącego mianują zgodnie obie strony; w braku takiej zgody, wyznacza go Rada Ligi Narodów. Główne linje kolejowe na terytorjum Wolnego Miasta pozostają pod nadzorem i zarządem Polski, która posiada poza tem, w porcie, własny urząd pocztowy, telefoniczny i telegraficzny. Gdańsk włączony jest do obszaru objętego polską granicą celną, jednakże urzędy celne Gdańska tworzą jednostkę osobną, powierzoną urzędnikom gdańskim, funkcjonującym pod nadzorem Naczelnego Urzędu Celnego w Polsce. Polska zapewnia kierownictwo polityki zagranicznej Wolnego Miasta i opiekę nad obywatelami gdańskimi w krajach zagranicznych. Polska nie zawiera żadnej umowy międzynarodowej dotyczącej również i interesów Gdańska, bez uprzedniego porozumienia się z Wolnem Miastem, aby dać w ten sposób Gdańskowi możność przedstawienia własnej opinii.

Wysoki komisarz, mianowany przez Ligę Narodów, ma siedzibę w Gdańsku. Orzeka on, w pierwszej instancji we wszystkich sporach, które wyniknąć mogą między Polską a Wolnem Miastem. Obydwom stronom jednak przysługuje prawo odwołania się od jego decyzji do Rady Ligi Narodów.

Wysokiemu Komisarzowi przysługuje prawo przeciwwstawienia swego „veto” wszelkiemu traktatowi międzynarodowemu, obowiązującemu na terenie Wolnego Miasta, jeżeli Rada Ligi uzna, że traktat ten znajduje się w sprzeczności ze Statutem Gdańska. Wszelki projekt pożyczki zagranicznej dla Wolnego Miasta przedstawiony być musi Wysokiemu Komisarzowi do rozpatrzenia. Wolne Miasto nie może zaciągnąć żadnej pożyczki zagranicznej, bez uprzedniego porozumienia się z Rządem Polskim.

Szczegóły stosowania Statutu Gdańska, jak również i szczegóły stosunków jego z Polską i Ligą Narodów, ustalone zostały przez umowy późniejsze, przez postanowienia Wysokiego Komisarza, wreszcie przez uchwały Rady Ligi w ciągu lat, które upłynęły od podpisania Konwencji Paryskiej.

ROZDZIAŁ II. — LIGA NARODÓW PRZY PRACY.

Zbadaliśmy poszczególne kółka mechanizmu Ligi Narodów, poznaliśmy zasady, któremi się kieruje i metody, któremi się posługuje. Dotychczas jednak, badania nasze były czysto abstrakcyjne i teoretyczne. By nabrać właściwego pojęcia o tej wielkiej instytucji międzynarodowej, umieścić ją trzeba w jej właściwym środowisku, wykaże to, że Liga jest czemś żywym.

A. ŚRODOWISKO.

Pracownicy.

To dzieło pokoju skupia, czasowo lub trwale, wysiłki ludzi obojga płci, przybywających ze wszystkich stron świata, należących do wszelkich środowisk. Politycy, dyplomaci, finansisci, fachowcy przeróżnych dziedzin, ludzie nauki, dziennikarze, robotnicy zjeżdżają tu ze wszystkich krajów.

Europejczycy, Amerykanie, Azjaci, Afrykańczycy, Australijczycy, mężczyźni i kobiety wszelkich ras, wszelkich ugrupowań społecznych, przywożą do tego punktu zbornego troski i zainteresowania najróżnorodniejsze, zapatrywania najrozbieżniejsze i pozornie, niedające się pogodzić. Mówią oni mnogimi językami, ukształtowały ich kultury różnorodne, pozbawione wspólnego miernika, ideały ich są sprzeczne... Każdy z tych ludzi przyjeżdżając czuje się przedstawicielem swego wyłącznie kraju i uznaje swój jedynie sztandar. Jakże doprowadzić te różnorodne żywioły do współpracy ścisłej, szczerzej i skutecznej?

Siedziba.

Zaznamy odrazu, że między tymi ludźmi, tak obcymi sobie na skutek odmiennych zgoła pojęć, nawiązują się szyb-

ko stosunki osobiste, nieraz bardzo bliskie. Wspólne zainteresowania, odbyte studia, stanowią podatny grunt dla zbliżenia się zawodowców, tak pożądanego dla ogólnego dobra! Wpływa na zbliżenie jednak i tło tych zebrań. Grają w niem rolę i harmonijne, szlachetne linje krajobrazu, i przeszłość historyczna Genewy, starej republiki, dumnie trwającej na ciasnym szmacie ziemi, a będącej jednym z kantonów Szwajcarii, tego przez długie lata niedoścignionego wzoru „narodów małych“, lecz wielkich miłością pokoju i wolności. Gra tu rolę wspomnienie Czerwonego Krzyża, którego nietykalna chorągiew od półwiecza niesie pomoc rannym i kultywuje uczucia ludzkie wśród najzażartszego nawet boju... Wszystko to pobudza do rozważań poważnych, niesie pogodę, budzi wzajemne zrozumienie i przypomina, że nie siła brutalna jest władczynią świata.

Tradycja.

A także, mimo nielicznych lat istnienia, Liga Narodów posiada już przeszłość swoją i tradycję. Jakiś wspólny duch unosi się nad nią, przenika poszczególne zainteresowania i jednoczy je; ustala się karność zbiorowa i w chwili, gdy delegaci zajmują miejsca w „sali Reformacji“, w której zbiera się Zgromadzenie, rzecz można, że możność porozumienia już istnieje.

B. ZGROMADZENIE.

Sala Reformacji.

Surowe i nagie są mury poważnej sali, w której obradowało Zgromadzenie do 1929 r. Jest to obszerny czworobok, o ścianach niczem nie ozdobionych, którego umeblowanie stanowią pulpity szkolne i fotele przeznaczone dla delegatów. W głębi estrada, a na niej skromna mównica, powyżej miejsce przewodniczącego. Po obu stronach estrady siedzą sekretarze, tłumacze i stenografowie. Salę obiega podwójna galerja, na której tłoczy się tłum dziennikarzy i publiczności.

W przyległym hotelu, wynajętym na czas trwania posiedzenia, połączonym z salą obrad *ad hoc* sporządzonem przejściem, mieściły się biura Prezydium i Sekretarjatu. Oba te

budynki: sala reformacyjna i hotel oddalone są znacznie od hotelu, dawniej zwanego „Hotel National“, dziś zaś, pod nazwą Pałacu Narodów (Palais de Nations) mieszczącego biura Sekretariatu. Pałac Narodów wznosi się bezpośrednio nad jeziorem, na wybrzeżu, zwanem „Quai Wilson“.

Wkrótce jednak stanąć ma pałac godny istotnie Ligi Narodów, dzięki któremu obrady toczyć się będą w dogodniejszych warunkach. Pałac ten, ufundowany olbrzymim sumptem, a którego plany skreśliła elita architektów, nie tylko będzie pierwszorzędnej piękności, ale uposażonym zostanie we wszelkie możliwe udogodnienia pracy. Ale ani piękność budowy, ani szczegóły instalacji nie zdołają zatrzeć w pamięci pracowników Ligi tej sali, której nagim murom przypadł zaszczyt gościć pierwsze Zgromadzenie Ligi Narodów.¹

Trybuna Ligi.

Nie umielibyśmy znaleźć lepszego uzupełnienia tego wszystkiego, co o doniosłości światowej Zgromadzenia wyżej zostało powiedziane, jak przytaczając uwagi p. Raula Fernandes'a, znakomitego prawnika brazylijskiego, o Zgromadzeniu 1924 r.:

„Gdy idzie o to, by ujawnić nikczemności, zapobiec niecznym knowaniom, przygotować poparcie moralne dla słuszych wymagań, niema książki, niema dziennika, niema not dyplomatycznych równej wartości co trybuna Zgromadzenia. Z niej to przemawiano w tym roku do pięćdziesięciu czterech państw, z których czterdzieści dziewięć reprezentowanych było przez specjalne delegacje. Wśród nich, znajdowało się trzech premierów, piętnastu ministrów spraw zagranicznych. Zgórą dwustu dziennikarzy rozsyłało cywilizowanemu światu wiadomości, komentarze i wrażenia z Genewy, liczne stowarzyszenia, szczególnie Ameryki Północnej, wysłały na Zgromadzenie swoich delegatów lub korespondentów. Tak więc rozgłos prac Zgromadzenia nie ma sobie równego, wywierać zaś będzie słuszenie oczekiwany i coraz silniejszy wpływ, w miarę jak opinia publiczna

¹ Od r. 1930 sesje Zgromadzenia odbywają się w „Gmachu wyborczym“ (Bâtiment électoral).

baczniejszy zacząć wykonywać nadzór nad demokratycznymi rządami“.

Rola wybitnych osobistości.

Dodać jeszcze pragniemy, że Zgromadzenie pozwala i mężom stanu państw mniejszych wywierać wpływ, odpowiedni do ich uzdolnień, na bieg spraw międzynarodowych. Rzecz to, poza terenem Ligi Narodów, niemożliwa. Zastosowano tu wszelkie sposoby, by móc wyzyskać dla dobra ogółu skarby bystrości umysłu i sądu, doświadczenia i charakteru, które nie są przecież wyłącznym przywilejem mocarstw „wielkich“. Tak więc panuje tu równość przedstawicielstwa, równość głosowania, równość w dyskusjach, w których sędziami jest pięćdziesiąt pięć rządów, a których słucha cały świat cywilizowany.

C. RADA.

Przykłady działalności Rady.

Łatwiej jednak nabierzemy pojęcia o tem, w jaki sposób funkcjonuje Liga, jeśli przyjrzymy się jej pracy w ramach szczuplejszych niż Zgromadzenie, t. j. w ramach Rady.

Jako przykład działalności Rady, wybierzmy sprawę, w której Liga, na życzenie jednego ze swych członków, występuje jako organizator współpracy międzynarodowej, np. sprawę finansową — oraz drugą, w której pełni swe posłannictwo pokojowe: np. w razie zatargu, zagrażającego wojną między dwoma narodami, która w następstwie może wciągnąć do walki i inne jeszcze państwa.

1. SPRAWA FINANSOWA.

Odwołanie się do Ligi.

Jeden z krajów, na skutek jakiejś katastrofy — jak to np. miało miejsce po światowej wojnie — ma wielkie trudności w doprowadzeniu do ładu swoich finansów, niezdolen jest dotrzymać swe zobowiązania finansowe oraz zapewnić ludności normalne warunki bytu. Kraj taki zwraca się o pomoc do Ligi Narodów, a czyni to za pośrednictwem Sekretarza Generalnego.

Akcja Sekretarjatu.

Na zlecenie Rady rzecz zostaje przekazana właściwemu Komitetowi; Sekretarz Generalny poleca Sekcji finansowej zebrać potrzebne materiały. Sekcja zabiera się do pracy. Rzeczoznawcy, członkowie Komitetu finansowego, przystępują do zbadania sprawy na miejscu, przy pomocy urzędników Sekretarjatu, najbardziej odpowiednich w danym wypadku. Razem spisują wszelkie możliwe dane, ułatwiające ocenę sytuacji i tak zebrane akty oddają po ukończeniu pracy, która trwać może nieraz miesiącami, Komitetowi finansowemu.

Komitet finansowy.

Komitet ten, zwołany mniej więcej na tydzień przed datą oznaczoną dla posiedzenia Rady, bada podanie i doręczone sobie akty, układa raport i przedstawia go Radzie.

Podczas tych prac przygotowawczych, przedstawiciel zainteresowanego kraju porozumiewa się stale z członkami Komitetu, Sekretarjatu, nawet Rady, gromadząc i przekazując Lidze wszelkie dodatkowe dane, zarówno co do podania jego rządu, jak i położenia kraju.

Posiedzenie Rady.

Nadchodzi termin posiedzenia Rady. Sprawa, której przebieg badamy, znajduje się na porządku dziennym. Rada obraduje w obszernej sali, mieszczącej około dwustu dziennikarzy i liczną publiczność. W głębi, za stołem ustawionym w podkowę, zasiadają Członkowie Rady. Przewodniczący Rady siedzi w środku, mając po lewej stronie Sekretarza Generalnego. Przedstawiciel Państwa, które zwróciło się do Ligi, zasiada wśród członków Rady. Obecny jest również na posiedzeniu przewodniczący Komitetu finansowego.

Sprawę referuje sprawozdawca, wyznaczony przez Radę, przedstawiając wnioski, do których doszedł Komitet finansowy. Komitet poleca szereg środków zapewniających — jeśli odnośne państwo zechce je zastosować — przywrócenie równowagi budżetowej, uzdrowienie pieniądza, powiększenie kredytu zagranicznego i wewnętrznego. Sprawozdawca proponuje Radzie przyjęcie wniosków ekspertów finansowych, poczem Rada zwraca się do przedstawiciela zaintere-

sowanego Państwa z zapytaniem, czy gotów jest, w imieniu swego rządu, wyrazić zgodę na wykonanie opracowanego programu.

Wykonanie programu odbudowy finansowej.

Jeśli rząd przyjmie zalecony mu program i jeśli uda mu się przeprowadzić, zgodnie z własną konstytucją, ustawy niezbędne do jego wykonania, w takim razie istnieje pewność, że cały naród zgodził się na program Ligi, a wykonanie programu staje się uroczystym zobowiązaniem całego państwa wobec genewskiej instytucji. W interesie tego narodu jak i samej Ligi, mogą być mianowane odpowiednie organy przeznaczone do czuwania nad wypełnieniem niektórych zobowiązań, objętych programem.

Doświadczenie wykazało, że państwa, które zwróciły się o pomoc do Ligi i uzyskały takową, uzdrowiły swoje finanse, odzyskały kredyt i, w następstwie, zdołały otrzymać na rynkach zagranicznych, mających zaufanie do kompetencji technicznych organów Ligi, pożyczki niezbędne do przezwyciężenia trudności, które przedtem wydawały się niemożliwymi do pokonania.

Metody genewskie.

Metoda postępowania w powyższym wypadku przedstawia się jak następuje: wyczerpująca i szczegółowa dokumentacja, sąd najbardziej wykwalifikowanych zawodowców, publiczne rozpatrzenie sprawy przez członków Rady, którzy pragnąc przyjść z pomocą jednemu z członków wielkiej rodziny narodów i znaleźć rozwiązanie podnoszące znaczenie Ligi, przystępują do pracy z całym zasobem inteligencji a nawet nieraz i serca.

W tej sprawie jednak, której rozwiązania nie mamy powodu badać bardziej szczegółowo, niema czynników zatargu. Zobaczymy teraz w jaki sposób przedłożony być może Radzie zatarg i jakie wynikają stąd możliwości.

2. ZATARG.

Przykład zatargu.

Wyobraźmy sobie, że między dwoma Mocarstwami powstał poważny zatarg. Przypuśćmy, że idzie o złe wyzna-

czoną, lub źle przyjętą granicę. Utarczki pograniczne straży rozjątrzają sprawę. Negocjacje dyplomatyczne, wszczęte oddawna, utknęły na martwym punkcie. W pewnej chwili, poważniejsze jakieś zajście staje się iskierką, zdolną wywołać pożar. Opinia publiczna w obydwóch krajach podniecona jest coraz bardziej z dniem każdym, „ręce rwą się same do mieczów“. Przy dawnych sposobach postępowania, wojna byłaby nieunikniona.

Zastosowanie Paktu.

Ale wszyscy członkowie Ligi zgodzili się „na wypadek powstania między nimi zatargu zagrażającego zerwaniem stosunków, skierować takowy na drogę postępowania rozjemczego, na drogę sądową, albo wreszcie przekazać ów zatarg rozważeniu Rady. Zgodzili się również, że „w żadnym wypadku nie uciekną się do wojny przed upływem trzech miesięcznego terminu po wydaniu wyroku rozjemczego bądź sądowego, lub też po raporcie Rady“.

Państwo, należące do Ligi, które w razie zatargu wszczynają wojnę, bez uprzedniego odwołania się do Ligi, staje się winnem pogwałcenia Paktu i naraża się na zastosowanie względem niego art. 16, który przewiduje środki presji ekonomicznej, a w razie potrzeby, nawet użycie siły.

Należy tu zaznaczyć, że Lidze przysługuje prawo zajęcia się zatargiem nawet przed odwołaniem się stron do Ligi, a to na mocy art. 11, uprawniającego Generalnego Sekretarza do niezwłocznego zwołania Rady, na wymaganie każdego z Członków Ligi.

Odwołanie się do Genewy.

Lecz wyobraźmy sobie, że w naszym wypadku jedno z Państw, bezpośrednio w tej sprawie zamieszanych, podaje zatarg pod rozpatrzenie Ligi Narodów, w myśl art. 15-go.

Generalny Sekretarz natychmiast po otrzymaniu zawiadomienia porozumiewa się z Przewodniczącym Rady, a ten najszybszą drogą powiadamia obydwie strony, że sprawa wniesiona została przed Radę. (Nie było jeszcze wypadku, by którakolwiek ze stron nie stawiała się przed Radą na jej wezwanie).

W razie potrzeby, Rada zostaje zwołana niezwłocznie. Oba państwa pozostające w zatargu otrzymują zaproszenie do wzięcia udziału w naradach, poświęconych rozpatrywaniu ich sprawy. Jeżeli jedna ze stron nie należy do Ligi, a jednak zgodziła się na poddanie zatargu orzeczeniu Ligi, przysługują jej w takim wypadku prawa należne członkom Ligi.

Akcja Rady.

Zbadanie sprawy należy do Sekcji politycznej. W razie potrzeby, Rada, po przyjęciu przez strony tymczasowego porozumienia, wysyła swych komisarzy dla przeprowadzenia, w imieniu Ligi, na miejscu odpowiednich badań. Po ukończeniu badań, Rada zbiera się ponownie w tych samych warunkach i wyznacza sprawozdawcę, który referuje jej całą sprawę.

Gdziekolwiek powstaje spór, każda ze stron oświadcza — a zwykle czyni to z przekonaniem, — że słuszność jest po jej stronie. Jeżeli jednak uda się Radzie doprowadzić obie strony do porozumienia, jest to najlepszym załatwieniem sprawy. Czasem jednakże, porozumienie nie daje się osiągnąć. W takim razie, Rada ogłasza raport przyjęty jednomyślnie lub większością głosów (przyczem głosy Stron zainteresowanych nie wchodzi w rachubę), a zawierający wnioski, które Rada uzna za słuszne.

Jednomyślne postanowienie.

Jeżeli postanowienie zapadło jednomyślnie, Państwo, któreby wszczęło wojnę wbrew temu postanowieniu, dopuszcza się czynu wojennego przeciw wszystkim Członkom Ligi. Wszyscy członkowie Ligi „zrywają niezwłocznie z takim państwem wszelkie stosunki handlowe i finansowe, i zakazują swym obywatelom utrzymywania wszelkich stosunków z obywatelami Państwa, które złamało Pakt“. Poza tem „Rada ma obowiązek zalecić poszczególnym zainteresowanym rządów, kontyngensy wojskowe, morskie i lotnicze, jakimi każdy z Członków Ligi ma współdziałać w siłach zbrojnych, przeznaczonych do wymuszenia poszanowania zobowiązań Ligi“.

Oto jedyny wypadek, gdy Liga dopuszcza możliwość użycia siły zbrojnej, gdy pragnąc zapobiec okrucieństwu rozpoczynającej się wojny, stara się nawet siłą zmusić wyłamujące się państwo do poszanowania zobowiązań Paktu. Łatwo możemy wystawić sobie efekt tego rodzaju groźby skierowanej przeciw narodowi, któryby żywił zamiary wojenne.

Postanowienie większością głosów.

Jeśli postanowienie nie zapadnie jednomyślnie, „Członkowie Ligi zastrzegają sobie prawo działania w sposób, uznany przez nich za potrzebny, dla obrony prawa i sprawiedliwości”. Ale i w tym wypadku, Państwa zainteresowane zobowiązują się nie wypowiedać wojny przez trzy miesiące po ogłoszeniu orzeczenia Rady.

Przyszłość a przeszłość.

Przyszłość wykaże, czy metody przyjęte przez Ligę Narodów staną się istotnie normalnym środkiem dla rozwiązywania poważnych zatargów między narodami, w wypadkach, gdy rokowania bezpośrednie, rozjemstwo lub sądowe załatwienie sprawy zawodzą, lub niemożliwe są do zastosowania. Nie sposób jest przewidzieć, jakby się były potoczyły losy świata, gdyby Liga Narodów istniała już w 1914 r., gdyby na podstawie uprzedniej swej działalności, przekonała i dowiodła ludom, że istnieją sposoby zapobieżenia rozlewowi krwi i możność utrzymania Pokoju świata! A może straszliwy kataklizm, który światem wstrząsnął, miał właśnie ludzkość nauczyć, że celem jej jest Pokój powszechny, i wskazać jej, że jedynym środkiem do osiągnięcia tego celu jest zgodna współpraca narodów?

CZEŚĆ TRZECIA.

ORGANIZACJE AUTONOMICZNE.

ROZDZIAŁ PIERWSZY. — STAŁY TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI MIĘDZYNARODOWEJ.

A. POCZĄTKI.

Trybunał rozjemczy w Hadze.

Myśl utworzenia Stałego Trybunału Sprawiedliwości międzynarodowej, nie jest nowa. Nie sięgając dalej w przeszłość, przypomnijmy sobie konferencję zwołaną z inicjatywy cara Mikołaja II w Hadze, 1899 r., która w swoim czasie rozbudziła wielkie nadzieje w sercach miłośników pokoju. Ta konferencja była zaczątkiem Trybunału rozjemczego w Hadze, o którym mówią podręczniki szkolne i który w pierwszych latach XX wieku, oddał rzetelne usługi sprawie pokoju, rozpowszechniając pojęcie rozjemstwa międzynarodowego.

Instytucja, z którą spróbujemy się obecnie zapoznać, odmienna w swej istocie od Rozjemczego Trybunału Haskiego, nie zniósła tego ostatniego. Państwa mogą więc przekazywać i nadal swe spory do rozstrzygnięcia Trybunałowi Rozjemczemu, jak i wogóle każdemu trybunałowi międzynarodowemu, na sąd którego wspólnie się zgodzą.

Art. 14 Paktu.

Utworzenie Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej przewidziane zostało w art. 14 Paktu. Oto jego brzmienie:

„Na Radę Ligi wkłada się obowiązek przygotowania projektu Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej i przedstawienie takowego Członkom Ligi.

Trybunał ten rozpoznawać będzie wszelkie zatargi o charakterze międzynarodowym, które zostaną mu przedłożone przez Strony. Będzie on również wydawał opinie doradcze o wszelkich zatargach lub sprawach, które zostaną mu przekazane przez Radę lub Zgromadzenie“.

Utworzenie Trybunału.

Nie tracąc czasu, Rada powołała komitet złożony z dziesięciu wybitnych prawników, należących do różnych narodowości i powierzyła mu wypracowanie projektu Trybunału międzynarodowego. Projekt ten złożony został Radzie w jesieni 1920 r., a następnie przekazany Zgromadzeniu, które, 13 grudnia 1920 r., zatwierdziło go wraz z poprawkami Rady, jako Statut przyszłego Trybunału. Zastrzeżono jednocześnie, że Statut nie wejdzie w życie, póki nie będzie ratyfikowany przez większość Członków Ligi.

W wyniku takiej procedury Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej posiada jednocześnie znaczenie uchwały Zgromadzenia Ligi Narodów oraz umowy specjalnej, obowiązującej w obecnej chwili mniejwięcej czterdzieści państw.

We wrześniu 1921 r. Statut posiadał już dostateczną ilość ratyfikacji, w Styczniu 1922 r. nastąpił wybór sędziów, Trybunał odbył pierwsze swe posiedzenie i ustalił regulamin.

B. ORGANIZACJA.

Skład.

Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej, z siedzibą w Hadze, w Pałacu Sprawiedliwości, wzniesionym sumptem p. Andrzeja Carnegie i kilku Państw, składa się z piętnastu sędziów i z czterech zastępców.

Jeśli strony nie posiadają w Trybunale sędziów swej narodowości przysługuje im prawo wyznaczenia swego sędziego na czas rozważania ich sprawy.

Sędziami Stałego Trybunału Sprawiedliwości Między-

narodowej mają być, w myśl Statutu, niezależni prawnicy, wybrani, bez względu na ich narodowość, z pośród osób, cieszących się jaknajwiększą powagą moralną, posiadających kwalifikacje na najwyższe stanowiska sądowe, lub autorytet w dziedzinie prawa międzynarodowego.

Sędziowie wybrani w roku 1930 należą do krajów następujących: Belgja, Chiny, Czili, Francja, Hiszpanja, Holandja, Italja, Japonja, Kuba, Niemcy, Polska, Rumunja, Salvador, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Wielka Brytanja.

Tak więc zrzeszeni są w tej pracy prawnicy różnych szkół, których doświadczenie obejmuje prawodawstwo różnorodnych cywilizacji.

Mianowanie sędziów.

Sędziowie obierani są na lat dziewięć; po upływie tego terminu mogą być obrani ponownie. Wybierani są z pośród kandydatów, wystawianych w sposób uniemożliwiający wszelkie wpływy polityczne: w każdym kraju kandydatów wyznacza niezależna organizacja prawników, poza tem zasięga się uprzednio opinii Najwyższego Trybunału, Uniwersyteckich Wydziałów prawa oraz Szkoły, względnie Akademii Prawa poszczególnych krajów. Dla wyboru kandydat musi uzyskać większość głosów i w Radzie i w Zgromadzeniu; ten, skomplikowany nieco sposób wyborów, strzec ma zarówno interesów Państw wielkich (stale reprezentowanych w Radzie), jak i innych.

Trybunał wybiera na trzy lata swego przewodniczącego i wiceprzewodniczącego. Mianuje pisarza i jego zastępcę. Przewodniczący i pisarz rezydują stale w Hadze.

Asesorowie.

W sprawach, dotyczących się zagadnień pracy, pomagają sędziom asesorowie techniczni, w liczbie czterech, z głosem doradczym. Tym sposobem ma się pewność, że interesy, wchodzące w grę, będą miały właściwe przedstawicielstwo.

Stałość Trybunału.

Wyraz stały, umieszczony w oficjalnej nazwie Trybunału, jest szczególnie ważnym. W przeciwieństwie do trybunałów

rozjemczych, Trybunał Haski nie jest zwoływany dla poszczególnych okoliczności i nie rozwiązuje się, gdy takowe przestają istnieć. Jest to Trybunał, do którego zawsze zwrócić się można. Złożony jest z sędziów zawodowych, mianowanych na długie lata, którym przewodniczy wysoki urzędnik sądowy, stale przemieszkujący w Hadze. Sesja zwyczajna otwiera się corocznie 15 czerwca, Trybunał jednak zwołany być może za każdym razem, gdy tego wymagają okoliczności: to też w ciągu ośmiu lat swego istnienia, Trybunał obradował osiemnaście razy. Nie stosuje on zatem postępowania, zależnego od przypadku, ani prawa, ulegającego wahaniom. Ta stałość i ta ciągłość, posiadające niesłychaną doniosłość dla Trybunału międzynarodowego, umocni się jeszcze, jeśli, zgodnie z życzeniem wyrażonem przez Zgromadzenie w 1930 r. sesja nie będzie przerywana przez cały rok, za wyjątkiem krótkiego wakacyjnego czasu.

C. UPRAWNIENIA.

Uprawnienia Trybunału są dwojakiego rodzaju: opiniodawcze i sądowe.

Uprawnienia opiniodawcze.

Stosownie do art. 14 Paktu, „Trybunał wydaje opinie o wszelkich zatargach lub sprawach“ przekazanych mu przez Radę lub Zgromadzenie. Opinie te nie posiadają obowiązującej mocy wyroków sądowych.

Uprawnienia sądowe.

Kompetencja sądowa Trybunału zależy ostatecznie od uznania jej przez Strony. Jedne państwa zgóry uznały kompetencję Trybunału, a to w przewidywaniu załatwiania możliwych sporów przyszłości; dla nich kompetencja Trybunału staje się obowiązującą ilekroć zajdzie przewidziany spór. Inne natomiast państwa zgadzają się uznać jurysdykcję Trybunału jedynie w obliczu danego sporu.

Jurysdykcja Trybunału jest zatem obowiązująca, jeśli Strony w Traktacie lub umowie przewidziały, że spory ich będą przekazywane Trybunałowi. Dotyczy to np. spraw mniejszościowych, niektórych sporów zachodzących w Mię-

dzynarodowej Organizacji Pracy, spraw tranzytu i komunikacji (w razie sporów w tych dwóch ostatnich dziedzinach, Trybunał, jak to zaznaczyliśmy powyżej, wzywa do pomocy sędziów technicznych).

Zwrócić tu należy szczególną uwagę na doniosłość „klausuli fakultatywnej“ w Statucie Trybunału. Państwa, które podpisały tę klauzulę, zobowiązały się z góry poddawać pod sąd Trybunału wszelkie lub pewne spory, odnoszące się do spraw następujących:

- a) Interpretacja traktatów;
- b) Wszelkie punkty prawa międzynarodowego;
- c) Stwierdzenie wszelkiego faktu, który, o ileby istotnie zaszedł, stanowiłby pogwałcenie zobowiązania międzynarodowego;
- d) Charakter i rozmiar zadośćuczynienia, należnego za zerwanie międzynarodowego zobowiązania.

Prawo stosowane przez Trybunał.

Trybunał jest właściwym do orzekania tak pod względem prawnym jak i rzeczowym. Lecz jakież prawo stosuje Trybunał wobec tego, że do dnia dzisiejszego nie posiadamy kodeksu międzynarodowego?

Są to konwencje międzynarodowe, ustanawiające wyraźne przepisy z góry przyjęte przez Państwa zainteresowane; następnie obyczaj międzynarodowy, któremu powszechne stosowanie nadało moc prawa; ogólne zasady prawne, uznane przez narody cywilizowane; wreszcie, z pewnymi zastrzeżeniami, postanowienia sądowe oraz doktryny prawne uczonych, posiadających bezsprzeczny autorytet w danym przedmiocie.

Postanowienia Trybunału odnoszą się specjalnie do danego wypadku, nie tworzą precedensu obowiązującego. W rzeczywistości jednak, wyroki Trybunału i jego opinie stanowią zbiór zasad prawnych, który toruje na przyszłość drogę kodyfikacji prawa międzynarodowego.

Komu przysługuje prawo odwołania się do Trybunału.

Jak zaznaczyliśmy wyżej, prawo zasięgania opinii Trybunału przysługuje jedynie Radzie i Zgromadzeniu.

W sprawach natury sądowej, Trybunał jest otwarty dla

Członków Ligi Narodów i Państw, wymienionych w Aneksie do Paktu.

Warunki, na jakich Państwa mogą odwoływać się do Trybunału zostały ustalone przez Radę Ligi w 1922, a to zgodnie ze statutem Trybunału.

W rzeczywistości, Trybunał służy wszystkim Państwom świata, które zobowiązały się szanować jego wyroki.

ROZDZIAŁ II. MIĘDZYNARODOWA ORGANIZACJA PRACY.

A. POCZĄTKI.

Pierwsze umowy międzynarodowe.

Myśl uregulowania warunków pracy według powszechnie przyjętych przepisów, nie jest nowa. Sięga ona jednak nie dalej, jak pierwszej połowy XIX w., gdy zwycięski pochód maszyn przeobraził warunki życia przemysłowego. Jednakże dopiero w 1900 r. powstał w Paryżu Międzynarodowy Związek dla Opieki prawnej nad robotnikami, któremu udało się zwołać dwie konferencje do Bernu (1906 i 1913) i opracować tam projekty umów międzynarodowych.

Straszliwy wstrząs wojny wywołał i w tej dziedzinie, jak i we wszystkich niemal innych, przewrót tak zupełny, że trzeba było pomyśleć o wzniesieniu budowy nowej, pod którą fundamenty położyły traktaty pokojowe.

Společne skutki wojny.

Światowa wojna nie tylko przekształciła sytuację polityczną i zmieniła granice państw — pociągnęła ona za sobą najgłębsze przeobrażenia społeczne. Przez cztery lata życie normalne stanęło. Ludzie wszelkich warstw trwali pod nieustanną grozą wspólnego niebezpieczeństwa i wspólnej z niem walki. Olbrzymia ilość robotników, oderwanych od ich zwykłej pracy, narażona została wraz z rodzinami, mimo największych starań rządów każdego kraju, na niedostatek, jeśli nie na nędzę. Nie zapomniano dotychczas, i niepodobna pominąć milczeniem objawów rewolucyjnych, które w 1917 r. zaznaczyły się mniej lub więcej groźnie, ale zaznaczyły się wszędzie. Nie liczyć się z tymi czynnikami w chwili ustalenia pokoju, byłoby nieostrożnością nieobliczalną w skutki,

byłoby to wystawieniem świata roboczego na przetarg hasel wywrotowych i demagogii.

We wszystkich krajach, które brały udział w wojnie, robotnicy, pozostawieni na tyłach, sprościli w najgodniejszy sposób kolosalnemu wysiłkowi, którego wymagały okoliczności. Podczas tych lat krytycznych wielu robotników zaznałomiło się z kierownictwem przedsiębiorstw, zapoznało się z ich trudnościami, wielu potrafiło im zaradzić. Tak zrodzone poczucie solidarności i konieczności współpracy, wywołało w umysłach niektórych kół robotniczych zrozumienie potrzeby reform, a nie rewolucji.

Rządy rozumiały doniosłość tego rodzaju stanu rzeczy, który sformułowany został po zawieszeniu broni, w 1919 r. na międzynarodowej Konferencji Związkowej w Bernie. Uznano tam konieczność międzynarodowej polityki społecznej, opartej na współpracy pracodawców z robotnikami.

Pokój.

Nadczedł czas urzeczywistnienia tych dążeń. Na posiedzeniu 25 stycznia 1919 r., Konferencja Pokoju zamianowała komisję, której polecono opracować zasady przyszłego międzynarodowego ustawodawstwa pracy, tudzież przeprowadzić pod międzynarodowym kątem widzenia ankietę co do warunków pracy robotników, zbadać środki międzynarodowe, umożliwiające wspólną akcję w sprawach dotyczących pracy robotników, wreszcie opracować projekt instytucji stałej, przeznaczonej do przeprowadzenia wyżej wymienionych badań i dochodzeń, a współpracującej z Ligą Narodów i pozostającej pod jej kierownictwem.

Komisja liczyła piętnastu członków, po dwóch występujących w imieniu „Mocarstw o wszechświatowych interesach handlowych” i pięciu wybranych w imieniu ogółu „Mocarstw o interesach narodowych”. Delegatom dodano do współpracy doradców technicznych.

„Magna carta” pracy.

Dzieło Komisji podzielić można na dwie części: projekt utworzenia stałego organu dla międzynarodowego ustawodawstwa pracy, który powstał następnie pod nazwą Międzynarodowej Organizacji Pracy, i deklaracja zasad.

Połączenie tych dwóch tekstów tworzy część XIII Traktatu Wersalskiego. Spotykamy ją niemal we wszystkich traktatach pokoju, zawartych w następstwie Traktatu Wersalskiego przez narody wojujące. Wstęp do tej Części cytowany jest nieraz pod nazwą „Magna Carta“ pracy.

Wstęp.

„Zważywszy, że celem istnienia Ligi Narodów jest ustalenie powszechnego pokoju, oraz że pokój ten może być zbudowany jedynie na zasadach sprawiedliwości społecznej;

„Zważywszy, że pewne warunki pracy są dla wielu niesprawiedliwe, powodują nędzę i niedostatek, co rodzi niezadowolenie, zagrażające pokojowi i harmonji powszechnej;

„Zważywszy, że polepszenie tych warunków jest rzeczą pilną, na przykład, o ile chodzi o unormowanie godzin pracy, ustalenie maksymalnej długości roboczego dnia i tygodnia, najem siły roboczej, walkę z bezrobociem, zagwarantowanie zarobku zapewniającego warunki znośnego utrzymania, ochronę pracowników na wypadek choroby wogóle, lub chorób zawodowych, nieszczęśliwych wypadków, spowodowanych pracą, ochronę pracy dzieci, młodzieży i kobiet, ubezpieczenia na wypadek starości i niezdolności do pracy, ochronę interesów pracowników na wychodźstwie, uznanie zasady wolności zrzeszania się, organizację wykształcenia zawodowego i technicznego oraz inne temu podobne zarządzenia;

„Zważywszy, że nieuwzględnienie przez którykolwiek z narodów istotnie ludzkich warunków pracy tamuje wysiłki innych narodów, pragnących polepszenia losu robotników w ich własnych krajach;

„Wysokie Układające się strony, powodowane uczuciem sprawiedliwości i ludzkości, jak również chęcią zapewnienia trwałego pokoju świata, postanowiły, co następuje:

To, „co następuje“ zawiera zobowiązanie powołania do życia Międzynarodowej Organizacji Pracy oraz statut tej nowej Organizacji.

Dziewięć punktów Deklaracji.

Zanim zapoznamy się z organizacją i zbadamy jej działalność, należy wymienić dziewięć punktów, znajdujących się

przy końcu Deklaracji. Są to „metody i zasady“, których wprowadzenie w życie zostało uznane przez „Wysokie Układające się Strony za szczególnie ważne i pilne“. Oto one:

1° zasada wytyczna — praca nie powinna być uważana poprostu za towar lub artykuł handlu;

2° prawo zrzeszania się zarówno pracowników, jak i pracodawców dla wszelkich celów przez prawo niezabronionych;

3° płacenie pracownikom zarobków, zapewniających im znośny poziom życia, odpowiednio do pojęć panujących w danym kraju i w danym czasie;

4° przyjęcie ośmiogodzinnego dnia lub 48-godzinnego tygodnia roboczego, jako cel do osiągnięcia wszędzie tam, gdzie nie został on jeszcze osiągnięty;

5° przyjęcie minimalnie 24-godzinnego wypoczynku na tydzień, który powinien przypadać na dzień niedzielny, o ile tylko to jest możliwe;

6° zniesienie pracy dzieci i obowiązek niezbędnego ograniczenia pracy młodzieży płci obojej, aby pozwolić tej młodzieży kształcić się nadal oraz zapewnić jej możliwość fizycznego rozwoju;

7° zasada jednakowej płacy, bez względu na płeć pracownika, za pracę tej samej wartości;

8° przepisy wydane w każdym kraju odnośnie do warunków pracy, powinny zapewnić sprawiedliwe wynagrodzenie wszystkim pracownikom legalnie w kraju osiadłym;

9° każde państwo powinno zorganizować służbę inspekcyjną w której skład wejdą i kobiety, a której zadaniem będzie pilnowanie ścisłego stosowania praw i regulaminów, dotyczących opieki nad pracownikami.

Wysokie Układające się strony „nie głosząc, że te zasady i metody są ostateczne i wyczerpują zagadnienie“ lecz uznając, że stosowanie ich zmieni się może zależnie od okoliczności i od kraju, t. j. zależnie od warunków klimatycznych, sytuacji geograficznej i. t. d. „uważają, że nadają się one całkowicie do kierowania polityką Ligi Narodów“ oraz, że jeśli będą stosowane „to rozciągną trwałe dobrodziejstwa na zarobkujących pracowników świata“.

Międzynarodowa Organizacja Pracy.

Stosowanie tych zasad jest rzeczą Międzynarodowej Organizacji Pracy. Członkami tej organizacji są przede wszystkim i z konieczności wszystkie Państwa, będące Członkami Ligi Narodów, gdyż przystępując do Ligi, Państwa zobowiązują się jednocześnie przystąpić i do Międzynarodowej Organizacji Pracy. Zaznaczyć trzeba, że Niemcy, które zgłosiły chęć przystąpienia do Ligi Narodów dopiero w 1926 r. należą do Międzynarodowej Organizacji Pracy już od 1920 r., zaś Brazylja, która z Ligi wystąpiła, wyraziła życzenie pozostania w Międzynarodowej Organizacji Pracy.

Organizacja posiada dwa organy zasadnicze: Międzynarodową Konferencję Pracy i Międzynarodowe Biuro Pracy (M. B. P.). Organizację każdego z nich zbadać należy z osobna.

B. MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA PRACY.

Charakter.

Międzynarodowa Konferencja Pracy jest, dla międzynarodowej Organizacji pracy tem samem, czem Zgromadzenie dla Ligi Narodów. Konferencja zbiera się conajmniej raz do roku, a w razie potrzeby i częściej, bądź w Genewie, bądź w jakimkolwiek innem, wyznaczonem mieście. Jak Zgromadzenie tak i konferencja zajmuje się utrzymaniem pokoju, ale podczas gdy Zgromadzenie zajmuje się pokojem politycznym, praca Konferencji zmierza ku budowie pokoju społecznego. Wynikają z tego znaczne różnice tak w składzie obydwóch ciał, jak i w metodach ich pracy.

Skład.

Zgromadzenie Ligi Narodów składa się z przedstawicieli Państw Członków Ligi, wyznaczonych i wydelegowanych przez odnośne rządy. Wszyscy członkowie Zgromadzenia Ligi występują wobec tego w jednakowym charakterze.

Na Konferencje Pracy każde z pięćdziesięciu Państw, które przystąpiły do Organizacji, wysyła czterech delegatów, z których jednak tylko dwóch reprezentuje rząd. Z dwóch innych, jeden jest przedstawicielem organizacyj

pracodawców, drugi — robotniczych. Delegaci pracodawców i robotników są wyznaczeni również przez rządy, lecz w porozumieniu z najpoważniejszymi organizacjami odnośnemi w kraju. Każdy z czterech delegatów głosuje osobno i niezależnie.

W dziedzinie pracy zatargi między pracodawcami a robotnikami zdarzają się częściej, niż między państwami. Przeto na ugrupowanie delegacji wpływa raczej wspólność interesów społecznych, nie zaś przynależność państwowa. Naogół na Konferencji powstaje blok pracodawców i blok robotniczy, prawica i lewica Konferencji, wobec których przedstawiciele rządów odgrywają rolę centrum, uzgadniającego sprzeczne dążności i postulaty.

Rola Konferencji.

Rola Konferencji polega na ustanawianiu przepisów międzynarodowych, dotyczących warunków pracy. Porządek dzienny każdej sesji ustalony jest poprzednio przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy, o której będzie mowa niżej. Konferencja rozpatruje te sprawy i usiłuje znaleźć dla nich rozwiązania, bądź w formie odnośnych umów, bądź też zaleceń. Określimy bliżej oba te terminy, przedtem jednak musimy zaznaczyć różnicę przepisów przy głosowaniu Konferencji, a przy głosowaniu Rady lub Zgromadzenia Ligi Narodów. Jak widzieliśmy, większość uchwał Zgromadzenia zapadać musi jednogłośnie. Natomiast, na Międzynarodowej Konferencji Pracy dla rezolucyj zwykłych i dla zaleceń wystarcza większość względna. Jedynie przy konwencjach obowiązuje surowszy przepis: dla uchwalenia konwencji niezbędnem jest uzyskanie dwóch trzecich głosów wszystkich głosujących.

Języki

Na Konferencji, jak i w Międzynarodowym Biurze Pracy, językami urzędowymi są angielski i francuski, języki oficjalne Ligi Narodów. Przeważna ilość mówców wypowiada się w jednym z tych dwóch języków. Niemniej, każdy delegat ma prawo posługiwać się językiem, który mu dogadza.

Międzynarodowe Biuro Pracy zapewnia w miarę możliwości tłumaczenie przemówienia na jeden z języków oficjalnych.

Konwencja.

Konwencja, jest to umowa międzynarodowa, wymagająca ratyfikacji Państw, której stosowanie przez państwa ratyfikujące jest zagwarantowane traktatami międzynarodowymi. Państwa, które Konwencję ratyfikowały muszą do niej dostosować własne swe prawa. W razie przeciwnym, każde inne Państwo, o ile konwencję również ratyfikowało, ma prawo wnieść odnośną skargę przed Międzynarodową Organizacją Pracy. To samo prawo przysługuje delegatom państw na Międzynarodową Konferencję Pracy a nawet i Radzie Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy. Aby jednak obowiązywać, każda konwencja wymaga ratyfikacji, co już zależy, rzecz oczywista, od decyzji każdego rządu i parlamentu.

Od 1919 do 1929, Konferencja przyjęła dwadzieścia siedem projektów konwencji, do których zaliczyć należy Konwencję berneńską o zakazie używania w przemyśle białego fosforu, konwencję, przyjętą przez Konferencję na skutek zalecenia, podczas pierwszej sesji w 1919 r.

Aż do 1-go Grudnia 1929 r., trzydzieści dwa Państwa, do których zaliczyć można wszystkie wielkie Państwa przemysłowe należące do Międzynarodowej Konferencji Pracy, ratyfikowały znaczną ilość konwencji. Do tej daty, Międzynarodowe Biuro Pracy mogło zanotować 404 ratyfikacji, licząc też i Konwencję o używalności białego fosforu.

Nawet konwencja nieratyfikowana może wywierać pewien wpływ. Niektóre Państwa wstrzymały się z ratyfikacją konwencji, by nie krępować swojej swobody działania, ale nawet i w tych Państwach ustawodawstwo opiera się na postanowieniach tych niezaratyfikowanych konwencji. Tak się rzecz ma n. p. z ośmiogodzinnym dniem pracy. Nie wszystkie Państwa ratyfikowały odnośną Konwencję, uchwaloną przez pierwszą Konferencję Pracy w Waszyngtonie, 1919 r., ale liczne Państwa przyjęły ustawodawstwo społeczne zgodne z duchem, jeśli nie zupełnie z literą tej Konwencji.

Zalecenia.

Zalecenia zawierają przepisy, które Konferencja uznała za słuszne i właściwe, i których stosowanie zaleca. Jednakże, aczkolwiek te zalecenia wiążą Państwa, które je przyjęły, niezastosowanie ich, nawet po przyjęciu, nie może pociągać za sobą żadnych sankcyj.

Oto przykład zalecenia:

Szósta sesja Konferencji, w 1924 r., uchwaliła ważne zalecenie dotyczące najlepszego sposobu dostarczania robotnikom, rozporządzającym dzięki ośmiogodzinnemu dniu pracy większą ilością wolnego czasu, możliwości rozrywki i kształcenia się. Konwencja o ośmiogodzinnym dniu pracy obowiązuje wszystkie Państwa, które ją ratyfikowały. To dodatkowe do niej „zalecenie“ uważane jest jedynie za radę. Państwa zgadzające się na nie mogą zastosować doń swoje ustawodawstwo, nie stanowi ono jednak zobowiązania międzynarodowego.

C. MIĘDZYNARODOWE BIURO PRACY.

Charakter i siedziba.

W ogólnym zarysie swoim, Międzynarodowe Biuro Pracy odpowiada Stałemu Sekretariatowi Ligi Narodów.

Międzynarodowe Biuro Pracy mieści się w Genewie, w obszernym, umyślnie na ten cel wzniesionym gmachu, którego plany przystosowane były najzupełniej do pracy, jakiej ma służyć i którego wewnętrzne urządzenia są również absolutnie celowe. Nazwa „pałacu“ nie byłaby przesadna, by określić tę wspaniałą siedzibę, tembardziej, że poszczególne rządy szczerze przyczyniły się do ozdobienia głównych jej sal, t. j. sali posiedzeń Rady i sali posiedzeń Komisyj, sieni oraz biur wysokich urzędników. Ale gdy się zważy ogrom dokonywanej w tym gmachu pracy, rozkład ubikacyj jaknajdogodniejszy dla poszczególnych wydziałów, planowość wszelkich rozmieszczeń i tę atmosferę twórczej działalności, którą się tam oddycha, możnaby przyrównać tę surową budowlę raczej do wytwórni, w której z wysiłkiem wypracowywa się lepsza dola dla milionowych rzesz.

Główne zadanie Biura — jako stałego Organu Organizacji Pracy — polega na przygotowaniu dorocznej Konferencji

międzynarodowej. Praca jego nie ogranicza się jednak do tego.

Rada Administracyjna.

Zarząd nad Międzynarodowem Biurem Pracy sprawuje Rada Administracyjna, złożona z dwudziestu czterech członków. Dwunastu z pośród nich są delegatami rządów.

Ośmiu jest stałych; ci są przedstawicielami państw najwięcej uprzemysłowionych: Belgii Francji, Indyj, Japonji, Kanady, Niemiec, Wielkiej Brytanji i Włoch. Czterech członków niestałych obiera Konferencja na przeciąg lat trzech, z pośród innych państw.¹ Narzuca się tu porównanie tego ciała z Radą Ligi Narodów. Jednakże skład obydwóch Rad różni się zasadniczo sposobem mianowania członków. Członkowie Rady Administracyjnej M. B. P., o ile nie są mianowani przez swoje rządy, obierani są na tych samych zasadach, które stosowane są przy wyznaczeniu delegatów na Konferencje. Sześciu z nich reprezentuje organizacje pracodawców, a sześciu organizacje robotnicze. Jedni i drudzy obierani są na przeciąg lat trzech nie przez organizacje narodowe, ale przez ogół bądź delegatów patronalnych, bądź delegatów robotniczych, obecnych na Konferencji.

Przewodniczącego Rady Administracyjnej obiera Rada na lat trzy, t. j. na cały czas trwania swego własnego mandatu. Przy wyborach do nowej Rady, ustępujący przewodniczący może być obranym ponownie.

Rada Administracyjna w pełnym składzie zbiera się co kwartał. Rada mianuje Dyrektora Międzynarodowego Biura Pracy, odbiera od niego raport o działalności tej instytucji, ustanawia budżet, mianuje członków komisji, współpracujących z Radą w rozlicznych jej zadaniach, wreszcie ustala porządek dzienny Konferencji.

Skład Międzynarodowego Biura Pracy.

Międzynarodowe Biuro Pracy podlega władzy Dyrektora, który z tytułu stanowiska swego jest Sekretarzem Generalnym Konferencji.

Od powstania Biura, godność tę piastuje Francuz, p.

¹ Polska zasiada w Radzie Administracyjnej bez przerwy od 1920 r.

Albert Thomas, któremu przypadł trud stworzenia na podstawie przepisów Traktatu Wersalskiego żywej i czynnej instytucji.

Personel biura, mianowany przez Dyrektora, rekrutuje się na zasadzie konkursów we wszystkich krajach, należących do Międzynarodowej Organizacji Pracy.

Dwojaki cel Biura.

Według brzmienia Traktatu, Biuro Międzynarodowe założone zostało w dwojakim celu.

1) Dla badania wszelkich spraw, które z natury swojej mogą być wniesione przez Radę Administracyjną na porządek dzienny Konferencji, opracowywania raportów technicznych w tego rodzaju sprawach oraz projektów konwencji i zaleceń, które mają być rozpatrywane na Konferencji.

2) Dla zbierania wszelkich informacji dotyczących warunków pracy w różnych krajach, opracowania porównawczego tego materiału i podawania go do szerokiej wiadomości publicznej.

Trzy główne funkcje.

Powyższe te zadania wymagają potrójnej działalności.

Funkcje dyplomatyczne Biura wynikają z kontaktu utrzymywanego z Rządami, niezbędnego dla przygotowania Konferencji, wypracowania projektów zaleceń i konwencji, a w następstwie dla przyspieszenia ich ratyfikacji.

Biuro utrzymywać musi stałą łączność z organizacjami patronalnymi, robotniczymi, lub wogóle społecznymi, tak narodowymi, jak i międzynarodowymi w celu zasięgania lub udzielania im informacji.

Wreszcie, pełni trzecią funkcję, przewidzianą w samym akcie konstytucyjnym Biura, a mianowicie przeprowadza badania. Jedynie na podstawie zestawienia różnorodnych warunków pracy w poszczególnych krajach, po zbadaniu dążeń sfer zainteresowanych oraz możliwości gospodarczych i przemysłowych, Biuro jest w stanie w ten sposób wносить sprawy na porządek dzienny Konferencji, aby po płodnej dyskusji mogła zapaść uchwała powzięta jaknajwiększą ilością głosów.

Kompetencje Biura.

Potrójna ta działalność wykonywana jest w jaknajszerszych ramach. Wszystko, cokolwiek tyczy pracy, zarówno fizycznej jak i umysłowej we wszelkich jej postaciach, wchodzi w zakres kompetencji tego Biura, a więc: statystyki, ustawodawstwo robotnicze, zarobki, czas trwania pracy, urlopy robotnicze, praca nocna, praca kobiet i dzieci, najem tubylców, kształcenie zawodowe, nauczanie techniczne, higiena przemysłowa, wypadki przy pracy, spożytkowanie wolnego czasu, bezrobocie, najem, emigracja, ubezpieczenia społeczne, oto kilkanaście najważniejszych kwestyj, z pośród ogromnej liczby tych, które narzucają się Biuru i które wchodzi w jego krąg działania.

Organizacja.

Uwagi powyższe pozwalają zrozumieć wewnętrzną organizację Biura.

Zarządza nim Dyrektor, przy pomocy wice-dyrektora i gabinetu, którego uprawnienia odpowiadają uprawnieniom gabinetu ministra. Biuro składa się przede wszystkim z trzech Wydziałów, z których każdy poświęcony jest jednej z trzech powyżej wymienionych działalności i obejmuje pewną ilość sekcji. Oto najważniejsze z nich:

Wydział dyplomatyczny obejmuje sekcje: Rady, Konwencji, Konferencji, pracy tubylców, oraz Sekcję prawną.

Wydział utrzymywania stosunków i informacji obejmuje Sekcję utrzymywania stosunków z organizacjami patronalnymi, z organizacjami robotniczymi, z organizacjami społecznymi, ze współdzielniami, Sekcję utrzymywania stosunków z Biurami korespondencyjnymi i korespondentami ustanowionymi przez Biura w najważniejszych miastach świata, wreszcie bibliotekę i dział wertowania czasopism.

Wydział Badań, albo *Wydział Naukowy*, dzieli się na sześć sekcji: 1° statystyka i zarobki; 2° reglementacja i czas trwania pracy; prawa pracujących; 3° pracownicy umysłowi, zużytkowanie wolnego czasu przez robotników, mieszkania, kształcenie zawodowe, opieka nad kobietami i dziećmi; 4° sprawy gospodarcze i stosunek ich do spraw społecznych; 5° najem, bezrobocie i emigracja; 6° ubezpieczenia społeczne i cztery poddziały: robotnicy rolni; higiena przemysłu

słowa; zabezpieczenie przed wypadkami przy pracy; organizacja społeczna Z. S. R. S.

Czwarty Wydział, zwany *Ogólnym Wydziałem Organizacyjnym*, obejmuje zasadniczo dwie Sekcje: *Sekcję Administracyjną*, której uprawnienia obejmują: sprawy personelu, materiały pracy, nadzór nad finansami, służbę wewnętrzną, obsługę steno-daktylograficzną itd., oraz *Sekcję Wydawniczą*, która w rzeczywistości jest poważną firmą wydawniczą, wydaje bowiem wielką ilość dzieł i czasopism, nietylko w dwóch językach, obowiązujących w Lidze, ale także w niemieckim, a czasem i w innych jeszcze językach.

D. ORGANY POMOCNICZE.

Siły Międzynarodowej Organizacji Pracy uzupełnione są, podobnie jak w Lidze Narodów, przez organizmy pomocnicze, czasowe lub stałe, przez komisje lub komitety. Postaramy się określić jaknajzwięźlejszy charakter i role tych organizmów.

Komitet emigracyjny.

Komitet ten tworzą przedstawiciele grup rządowych, państwowych i robotniczych, oraz około stu rzeczoznawców, należących do wszystkich krajów świata. Ci rzeczoznawcy badają sprawy, które mają być przedłożone Konferencji do rozpatrzenia. Np. w 1926 r. sprawa uproszczenia inspekcji emigrantów na okrętach przedłożona została na skutek badań, przeprowadzonych uprzednio przez Komitet emigracyjny.

Mieszana Komisja morska.

Komisja ta składa się z przewodniczącego i dwóch wiceprzewodniczących Rady Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy, tudzież z pewnej ilości członków reprezentujących bądź związki przedsiębiorców okrętowych, bądź związki marynarzy. Komisja ta bada wszelkie przekazane jej sprawy, uznane przez Biuro jako nadające się do rozpatrzenia na przyszłej sesji Konferencji. W ten sposób np. sesja Konferencji w 1926 r. poświęcona była sprawom pracy marynarzy.

Komisja pracy tubylców.

Składa się z trzynastu rzeczoznawców, mianowanych przez Międzynarodowe Biuro Pracy. Wypowiadają oni swój osobisty sąd o zagadnieniach, które zostały im przedłożone. Biuro zwraca się do Komisji, gdy jakaś kwestja pracy tubylców, lub kolonistów została zakwalifikowana do rozpatrzenia przez Radę Administracyjną Międzynarodowego Biura Pracy.

Komisja dla wykonania konwencji.

Stosownie do art. 408-go Traktatu Pokoju, każde Państwo, które ratyfikowało Konwencję obowiązane jest przysyłać Międzynarodowemu Biuru pracy roczne sprawozdanie o środkach przedsięwziętych w celu dostosowania własnego ustawodawstwa do przepisów konwencji. Komisja złożona z rzeczoznawców, mianowanych przez Dyrektora, bada te sprawozdania i, opierając się na nich, redaguje raport przedstawiany na każdej sesji Międzynarodowej Konferencji Pracy.

Konferencja statystyków pracy.

W tym wypadku, nie idzie już o komisję, ale o konferencję, zwoływaną periodycznie przez Biuro, a na którą zjeżdżają się delegaci instytucyj statystycznych poszczególnych państw, a zajmujących się specjalnie statystyką pracy. Prace tej konferencji posiadają dla Międzynarodowego Biura Pracy zasadniczą doniosłość. Prawie wszelkie bowiem informacje, dostarczane przez Biuro zainteresowanym organizacjom, a na których oprzeć się muszą zarówno żądania tych organizacyj, jak i przyszłe konwencje pracy, opierać się muszą na danych statystycznych. Otóż, bardzo często, gdy Biuro ma zebrać dane statystyczne o pewnych przejawach pracy, okazuje się, że dane te nie są we wszystkich państwach zbierane według tej samej metody, że liczby ich nie odnoszą się do tych samych pojęć, i wobec tego nie nadają się do zestawienia. Ujednostajnienie metod statystyki pracy, oto cel, do którego dąży Konferencja.

Komisja techniczna dla spraw bezrobocia.

Składa się zasadniczo z trzech członków Rady Administracyjnej, z których jeden należy do grupy patronalnej,

jeden do grupy rządowej i jeden do grupy robotniczej. Głównem jej zadaniem, jest periodyczne badanie stanu bezrobocia i najmu oraz wyszukiwanie środków do przedstawienia Radzie Administracyjnej, w celu zapobiegania, łagodzenia lub zaradzania klęskom bezrobocia.

Komitet korespondencyjny dla ubezpieczeń społecznych.

Jest to komitet rzeczoznawców. Członków wyznacza Dyrektor Międzynarodowego Biura Pracy, bez względu na ich narodowość, biorąc pod uwagę li-tylko stopień ich kompetencji. Członkowie Komitetu pozostają stale do rozporządzenia Biura, by, w razie potrzeby, służyć mu poradą. O ile Biuro zajmuje się jakąś kwestją w związku z ubezpieczeniami społecznymi, wymagającą szczególnych wyjaśnień, Dyrektor zwołuje posiedzenie Członków Komitetu, posiadających specjalne wiadomości w tym względzie.

Komitet korespondencyjny dla higieny przemysłowej i Podkomitet bezpieczeństwa.

Komitet korespondencyjny dla higieny przemysłowej posiada ten sam charakter i utworzony został na podobną modłę, jak i Komitet dla ubezpieczeń społecznych. Dołączono doń Podkomitet zajmujący się szczególnie zapobieganiem wypadkom przy pracy, a posiadający swój własny Podkomitet zwany Podkomitetem bezpieczeństwa. Biuro ustala program badań, które ten Komitet ma przeprowadzić. Byłoby rzeczą zbędną wykazywać doniosłość tego rodzaju porad, nie tylko z punktu widzenia społecznego, ale i gospodarczego. Higiena fabryk i warsztatów, zapobieganie chorobom zawodowym, lub ewentualnie leczenie tychże, to nie tylko nakaz społeczny, lecz jednocześnie jedyny sposób zapewnienia przemysłowi zdrowej siły roboczej i lepszej wydajności pracy. Należy sobie uświadomić, że w dobie obecnej wypadki przy pracy pochłaniają jeszcze corocznie większą liczbę ofiar, niż wielka bitwa!

Mieszana doradcza komisja rolna.

Komisja ta różni się tem od innych, że nie jest wyłącznie związana z Międzynarodowym Biurem Pracy, ale pozwala mu współpracować czynnie z inną instytucją międzynarodową, nie należącą dotychczas do Ligi Narodów, a mianowicie z Międzynarodowym Instytutem Rolniczym, założonym w Rzymie, 1907 r. Komisja liczy dwunastu członków, a mianowicie sześciu członków Rady Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy i sześciu Międzynarodowego Instytutu Rolniczego. Rozpatruje ona wszelkie kwestje rolne, wchodzące z jednej strony w zakres gospodarstwa rolnego lub praktyki rolnej, czyli w dziedzinę obchodzącą Instytut Rolniczy, z drugiej zaś — kwestje tyczące robotników rolnych, objęte zatem działaniem Międzynarodowego Biura Pracy. Oto przykład: Kilka lat temu Instytut Rolniczy rozpoczął badania nad metodami i skutkami reformy rolnej, przeprowadzonej po wojnie niemal we wszystkich krajach Europy środkowej i wschodniej; Międzynarodowe Biuro Pracy przystąpiło do tej pracy, dla badania wszelkich konsekwencji jakie wynikły dla robotników rolnych z tego powodu.

Komisja doradcza dla pracowników umysłowych.

Komisja doradcza dla pracowników umysłowych jest w łonie Międzynarodowej Organizacji pracy odpowiednikiem Komisji współpracy umysłowej, funkcjonującej przy Lidze Narodów. Podczas gdy głównem zadaniem Komisji Ligi jest zdobycie dla pracowników umysłowych całego świata odpowiednich środków i możliwości współpracy, Komisja doradcza Biura Pracy istnieje po to, by wskazywać Międzynarodowej Organizacji Pracy najskuteczniejsze środki dla zapewnienia pracownikom umysłowym odpowiedniego wynagrodzenia, zabezpieczenia materialnego i ludzkich warunków pracy. W skład jej wchodzi trzech członków Rady Administracyjnej Biura i dwóch członków Komisji dla współpracy umysłowej przy Lidze. Pozatem należy do niej pewna ilość przedstawicieli wielkich organizacji pracowników umysłowych i pracodawców w tej dziedzinie. W tej komisji większość stanowią przedstawiciele stron zainteresowanych.

Komisja doradcza dla urzędników.

Komisja ta tworzy się dopiero, a zajmować się będzie wszelkimi warunkami pracy urzędniczej.

Komisje tymczasowe.

Poza komisjami stałymi, Międzynarodowe Biuro Pracy może każdej chwili tworzyć komisje tymczasowe dla pewnych określonych celów. Tak np. w 1925 r., na życzenie Międzynarodowego Związku Górników, Konferencja Pracy poleciła, by Biuro przeprowadziło ankietę o ogólnych warunkach pracy w kopalniach węgla. W tym celu Biuro utworzyło Komisję, zwaną górniczą, złożoną z kilku członków Rady Administracyjnej, którym przydano do pomocy rzeczoznawców różnych narodowości.

We wszelkich sprawach międzynarodowych, działać należy z wielką rozwagą, opierając się na jaknajobszerniejszym doborze faktów sprawdzonych. Stąd konieczność komitetów, złożonych ze specjalistów. Proste ich wyliczenie pozwala zdać sobie sprawę z rodzaju i z różnorodności zadań Międzynarodowej Organizacji Pracy, jako też i z metod, któremi się ona posługuje, by sprostać tym zadaniom.

CZĘŚĆ CZWARTA.

KOORDYNACJA. CIĄGŁOŚĆ. ROZROST.

Koordinacja.

Staraliśmy się naszkicować charakter, różnorodność i rozmiar działania organizacji, istniejących w ramach Ligi Narodów. Cele tego działania są tak rozmaite, a sposób postępowania tak łatwo daje się przystosować do każdego poszczególnego wypadku, że organizacje te zdolne są zajmować się wszelkimi zagadnieniami lub wszelkimi stronami tych zagadnień, przedłożonemi im przez Członków Ligi. Ale właśnie ta różnorodność zadań utrudnia skoordynowanie pracy. Zbadaliśmy już stosunek Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej do Państw, Państw do Rady i do Międzynarodowej Organizacji Pracy. Przyjrzyjmy się z kolei, jaki stosunek zachodzi między innemi organizacjami.

Rada i różne organizacje.

Jeżeli sprawa, przedłożona Radzie, dotyczy tranzytu lub komunikacji, Rada zwrócić się może do Organizacji tranzytowej; jeśli w grę wchodzi zagadnienia natury finansowej lub gospodarczej — odsyła je do rozpatrzenia Organizacji finansowej i gospodarczej. Do Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej odwoływać się może w sprawach, wymagających wyświeetlenia jakiegoś zagadnienia prawnego. W ten sposób Rada, po uzyskaniu technicznej opinii fachowców, może rozważyć całość zagadnienia. Doświadczenie wykazało, jak bardzo właściwą jest ta metoda postępowania przy załatwianiu sporów międzynarodowych.

Organizacje działające w promieniu Rady i Zgromadzenia odgrywają zatem rolę doradczą w znaczeniu, któreśmy określili wyżej.

A rola tych organizacyj doradczych wzrasta znacznie w wypadkach, gdy powołane są do badania zagadnień czysto technicznej natury.

Współpraca wewnętrzna.

Wszystkie organizacje współpracują również pomiędzy sobą. Np. sprawa szerzenia się chorób nagminnych łączy się z konieczności ze sprawą przepisów obowiązujących w portach, co pociąga za sobą współpracę Organizacji higieny i Organizacji Komunikacji. Badanie sposobów przeciwdziałania nadużyciom narkotyków, rozpatrywane być musi oczywiście pod kątem lekarskim, a jednocześnie związane jest z kwestją tranzytu; Komisja do walki z Opjum, musi więc radzić się zarówno Komitetu higieny jak i Komisji komunikacji i tranzytu. Te dwa przykłady ilustrują współpracę, która łączy różnorodne organy Ligi Narodów.

Liga Narodów a Międzynarodowa Organizacja Pracy.

Stosunek, jaki zachodzi między Ligą Narodów a Międzynarodową Organizacją Pracy jest szczególnie interesujący. Współpracują one mianowicie w dziedzinie gospodarczej, każda bowiem kwestja gospodarcza przedstawia strony obchodzące świat pracy, a każda reglementacja pracy potrąca o sprawy gospodarcze. Niepodobna rozpatrywać spraw bezrobocia, jak to czyni Międzynarodowe Biuro Pracy, nie wglądając w przyczyny gospodarcze bezrobocia i nie szukając środków gospodarczych, by mu przeciwdziałać. Tego rodzaju badania wymagają ściślej współpracy Międzynarodowego Biura Pracy z Komitetem Ekonomicznym Ligi Narodów. Ze swej strony, Międzynarodowa Organizacja Pracy brała udział w pracach przygotowawczych do Międzynarodowej Konferencji Ekonomicznej w 1927 r., jako też i w pracach samej Konferencji, a posiada przedstawicielstwo swoje w Komitecie doradczym, powołanym dla stosowania zaleceń konferencji.

Współpraca tych dwóch ramion Ligi rozciąga się we wszelkich kierunkach, obejmuje sprawy higieny i sprawy odnoszące się do pracy umysłowej. W Komisji mandatów zasiada przedstawiciel Międzynarodowego Biura Pracy, który rozpatruje kwestje dotyczące pracy tubylców; przedstawiciele patronatu i przedstawiciele robotników pracują w jednym z organów pomocniczych Komisji przygotowawczej do Konferencji Rozbrojeniowej, w tym mianowicie, który zajmuje się specjalnie stroną ekonomiczną ograniczenia zbrojeń; przedstawiciel Organizacji Pracy bierze udział w rozprawach Komitetu Opieki nad Dziećmi.

Ciągłość i rozrost.

Praca wszystkich tych organizacji wykazuje nieprzerwaną metodyczną ciągłość. Wszystkie zagadnienia międzynarodowe rozpatrywane są z zupełną bezstronnością, badane są naukowo i możliwie wszechstronnie. Tak więc tworzy się nieprzerwanie i rośnie zasób wiadomości w sprawach międzynarodowych, wiadomości kontrolowanych i sprawdzanych przez doświadczenie życiowe. Z wiadomości tych korzysta nie tylko Liga Narodów, ale świat cały.

Przykład tego nieustannego rozwoju daje działalność finansowa Ligi. Ta działalność, rozpoczęta na Konferencji finansowej w Brukseli, przejawiała się w szeregu projektów odbudowy finansowej poszczególnych państw, opracowanych przez Ligę. Jednakże i twórcy planu Dawes'a korzystali z wiadomości zdobytych dzięki doświadczeniu Ligi. „Umowy Lokarneńskie“ są drugim przykładem tego, co może zdziałać w dziedzinie międzynarodowej ciągła i wytrwała praca nad zagadnieniem rozjemstwa i bezpieczeństwa. Aczkolwiek umowy te nie zostały bezpośrednio przeprowadzone przez Ligę, nie mogłyby być nigdy zawarte, gdyby Liga nie była im utorowała drogi. Niewątpliwie też działalność Ligi wywarła swój przemożny wpływ na wszystkie rokowania, które doprowadziły do podpisania Paktu Paryskiego, t. j. do wyrzeczenia się przez Mocarstwa wojny, jako narzędzia polityki narodowej.

W ten sposób, Liga Narodów wywiera coraz bardziej

wzmagający się wpływ na międzynarodową myśl polityczną. I nic w tem dziwnego, jest bowiem pierwszą organizacją stałą i umyślnie ku temu stworzoną, by w dziedzinie stosunków międzynarodowych na miejsce wiecznych walk narodowych i klasowych wprowadzić Pokój polityczny i społeczny, oparty na sprawiedliwości.

PAKT LIGI NARODÓW.

WYSOKIE UKŁADAJĄCE SIĘ STRONY.

Wysokie układające się strony,
Zważywszy, iż dla rozwoju współpracy między narodami oraz dla zapewnienia im pokoju i bezpieczeństwa należy:

przyjąć pewne zobowiązania nieuciekania się do wojny;
jawnie utrzymywać stosunki międzynarodowe, oparte na sprawiedliwości i honorze;
ściśle przestrzegać przepisów prawa międzynarodowego, uznanych odtąd za prawo istotnego postępowania Rządów;
wprowadzić panowanie sprawiedliwości i skrupulatnie szanować wszelkie zobowiązania, wynikające z traktatów, we wzajemnych stosunkach między zorganizowanymi ludami;

Przyjmują niniejszy Pakt, mocą którego zostaje ustanowiona Liga Narodów.

Artykuł 1.

1. Członkami Ligi Narodów początkowo są te z Podpisanych Państw, które wymienione są w Aneksie do niniejszego Paktu, oraz Państwa, również wyszczególnione w Aneksie, które przystąpią doń bez żadnych zastrzeżeń przez złożenie deklaracji w Sekretarjacie, w dwumiesięcznym terminie od chwili uprawomocnienia Paktu, o czym inni członkowie Ligi zostaną zawiadomieni.

2. Każde Państwo, Dominion lub Kolonja, rządzące się swobodnie a nie wymienione w Aneksie, może stać się Członkiem Ligi, jeśli za jego przyjęciem wypowiedzą się dwie trzecie Zgromadzenia, o ile jednak da istotne rękojmie swych szczerych chęci przestrzegania zobowiązań międzynarodowych, oraz przyjmie ustanowione przez Ligę normy sił zbrojnych, oraz zbrojeń lądowych, morskich i lotniczych.

3. Każdy Członek Ligi może, w dwa lata po uprzedzeniu o swym zamiarze, wystąpić z Ligi, z warunkiem jednak, że wypełni do chwili wystąpienia wszystkie swe międzynarodowe zobowiązania wraz z zobowiązaniami wynikającymi z Paktu.

Artykuł 2.

Określona w tym Pakcie akcja Ligi wykonywana jest przez Zgromadzenie i Radę, przy pomocy stałego Sekretarjatu.

Artykuł 3.

1. Zgromadzenie składa się z Przedstawicieli Członków Ligi.
2. Zbiera się ono w ustalonych okresach, oraz w każdej innej chwili, jeśli okoliczności tego wymagają, w siedzibie Ligi, lub w innem miejscu, które zostanie wyznaczone.
3. Zgromadzenie może rozpoznawać wszelkie sprawy wchodzące w zakres działania Ligi, lub dotyczące się zagadnienia pokoju świata.
4. Każdy Członek Ligi może mieć w Zgromadzeniu nie więcej niż trzech Przedstawicieli i rozporządza tylko jednym głosem.

Artykuł 4.

1. Rada składa się z Przedstawicieli Głównych Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych, oraz z Przedstawicieli czterech innych Członków Ligi. Tych czterech Członków Ligi wyznacza dowolnie Zgromadzenie, i w okresach, jakie uzna za stosowne. Do chwili pierwszego wyznaczenia przez Zgromadzenie, przedstawiciele Belgii, Brazylii, Hiszpanji i Grecji są Członkami Rady.
2. Rada, za zgodą większości Zgromadzenia, może wyznaczyć innych jeszcze Członków Ligi, którzy będą odtąd posiadali stałe przedstawicielstwa w Radzie. Rada może, również za zgodą większości Zgromadzenia, zwiększyć liczbę Członków Ligi, którzy z wyboru Zgromadzenia będą reprezentowani w Radzie.¹
3. Zgromadzenie ustala większością dwóch trzecich głosów przepisy, dotyczące wyboru niestałych Członków Rady, i w szczególności przepisy dotyczące trwania ich mandatów, oraz warunki ponownego ich wyboru.
4. Rada zbiera się ilekroć okoliczności tego wymagają i conajmniej raz do roku w siedzibie Ligi lub w innem miejscu, które zostanie wyznaczone.
5. Rada może rozpoznawać wszelkie sprawy wchodzące w zakres działania Ligi, lub dotyczące się zagadnienia pokoju świata.
6. Każdy z Członków Ligi, który nie jest reprezentowany w Radzie, będzie proszony o wysłanie swego przedstawiciela do zasiadania w Radzie, wraz z wniosieniem przez Radę sprawy szczególnie go interesującej.
7. Każdy Członek Ligi reprezentowany w Radzie rozporządza tylko jednym głosem i posiada tylko jednego przedstawiciela.

Artykuł 5.

1. Prócz wypadków stosowania wyraźnie odmiennych przepisów niniejszego Paktu, postanowienia Zgromadzenia i Rady zapadają

¹ Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi są: Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Imperjum Brytyjskie, Francja, Italia, Japonja.

Na podstawie tego artykułu Rada przyznała dn. 8-go września 1926 Niemcom stałe przedstawicielstwo w Radzie.

Na podstawie tegoż artykułu liczba państw zasiadających w Radzie z wyboru Zgromadzenia została zwiększona do 9-ciu.

jednomyslnością Członków Ligi, reprezentowanych na zebraniu.

2. Wszelkie sprawy postępowania, które nasuwają się na zebraniach Zgromadzenia lub Rady, wraz z wyznaczaniem Komisji do badania poszczególnych spraw, załatwiane są przez Zgromadzenie lub Radę i uchwalane są większością Członków Ligi, reprezentowanych na zebraniu.

3. Pierwsze zebranie Zgromadzenia i pierwsze zebranie Rady zwoła Prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki.

Artykuł 6.

1. Stały Sekretariat zostanie utworzony w siedzibie Ligi. Składać się będzie z Generalnego Sekretarza oraz niezbędnych sekretarzy i sił pomocniczych.

2. Pierwszy Generalny Sekretarz wymieniony jest w Aneksie. Następnie Generalny Sekretarz będzie mianowany przez Radę za aprobatą większości Zgromadzenia.

3. Sekretarzy i siły pomocnicze sekretariatu mianuje Generalny Sekretarz za aprobatą Rady.

4. Generalny Sekretarz Ligi ze swego tytułu jest generalnym sekretarzem Zgromadzenia i Rady.

5. Wydatki Ligi Narodów będą ponoszone przez Członków Ligi w stosunku uchwalonym przez Zgromadzenie.

Artykuł 7.

1. Liga będzie miała swą siedzibę w Genewie.

2. Rada może w każdej chwili ustanowić siedzibę gdzieindziej.

3. Wszelkie stanowiska w Lidze, oraz w związanych z nią urządach, włącznie z Sekretariatem, dostępne są narówni dla mężczyzn i dla kobiet.

4. Przedstawiciele Członków Ligi oraz jej urzędnicy, przy wykonywaniu swych czynności, korzystają z przywilejów i immunitetu dyplomatycznego.

5. Gmachy i tereny, zajęte przez Ligę, przez jej urzędy oraz zebrania, są nietykalne.

Artykuł 8.

1. Członkowie Ligi uznają, iż utrzymanie pokoju wymaga redukcji zbrojeń narodowych do minimum, dającego się pogodzić z bezpieczeństwem narodowym oraz z wykonaniem międzynarodowych zobowiązań, nakazanem przez udział we wspólnej akcji.

2. Rada, licząc się z sytuacją geograficzną i specjalnymi warunkami każdego Państwa, opracuje plany takiej redukcji zbrojeń, dla przedłożenia ich poszczególnym rządów do rozważenia i decyzji.

3. Plany te będą przedmiotem ponownego zbadania oraz, w razie potrzeby, rewizji przynajmniej co lat dziesięć.

4. Po przyjęciu planów przez poszczególne rządy, ustalone w ten sposób granice zbrojeń nie będą mogły być przekroczone bez zgody Rady.

5. Zważywszy, iż prywatna fabrykacja amunicji i materiału wo-

jennego wywołuje poważne sprzeciwy, Członkowie Ligi polecają Radzie obmyślenie właściwych środków do uniknięcia tych ujemnych skutków, uwzględniając przytem potrzeby Członków Ligi, którzy sami nie mogą fabrykować amunicji i materiału wojennego, niezbędnych dla ich bezpieczeństwa.

6. Członkowie Ligi zobowiązują się udzielać sobie nawzajem w sposób najbardziej szczerzy i wyczerpujący wszelkich informacji, tyczących stopy ich zbrojeń, programów wojskowych, morskich i lotniczych, oraz stanu tych gałęzi przemysłu, które mogą służyć dla celów wojennych.

Artykuł 9.

Zostanie utworzona stała Komisja, która będzie miała za zadanie przedkładanie Radzie swego zdania w kwestji wykonywania przepisów zawartych w artykułach 1 i 8, oraz wogóle w sprawach wojskowych, morskich i lotniczych.

Artykuł 10.

Członkowie Ligi zobowiązują się do poszanowania i do utrzymania całości terytorjalnej, oraz obecnej niezależności politycznej wszystkich Członków Ligi przed wszelką napaścią z zewnątrz. W razie napaści, groźby lub niebezpieczeństwa napaści, Rada obmyśla sposoby, jak zapewnić wykonanie tego przepisu.

Artykuł 11.

1. Oświadcza się wyraźnie, że wszelka wojna, lub groźba wojny, dotykająca bezpośrednio jednego z Członków Ligi, interesuje całą Ligę, oraz, że cała Liga obowiązana jest użyć właściwych środków dla skutecznego zabezpieczenia pokoju Narodów. W podobnych wypadkach Generalny Sekretarz zwołuje niezwłocznie Radę, na wymaganie każdego z Członków Ligi.

2. Oświadcza się pozatem, iż każdy Członek Ligi ma prawo, z tytułu przyjaźni, zwrócić uwagę Zgromadzenia lub Rady na wszelką okoliczność, mogącą wpłynąć na stosunki międzynarodowe, a która w następstwach grozi zamąceniem pokoju lub dobrego porozumienia między narodami, od których zależy utrzymanie pokoju.

Artykuł 12.

1. Wszyscy Członkowie Ligi zgadzają się, na wypadek powstania między nimi zatargu, mogącego pociągnąć za sobą zerwanie, skierować takowy na drogę rozjemczego postępowania, bądź na drogę sądową, lub przekazać ów zatarg pod rozważenie Rady. Postanawiają oni pozatem, iż w żadnym wypadku nie uciekną się do wojny przed upływem trzechmiesięcznego terminu po wydaniu wyroku rozjemczego, bądź sądowego, lub też po raporcie Rady.

2. We wszystkich wypadkach przewidzianych w niniejszym artykule, wyrok powinien zapadć w odpowiednim terminie, a raport Rady powinien być sporządzony w przeciągu sześciu miesięcy od chwili przekazania Radzie zatargu.

Artykuł 13.

1. Członkowie Ligi zgadzają się, w razie powstania między nimi zatargu, nadającego się, ich zdaniem, do rozstrzygnięcia rozjemczego, lub sądowego, i jeśli takowy nie może być załatwiony w sposób zadowalający na drodze dyplomatycznej, aby sprawa została w całości przekazana pod rozjemstwo.

2. Jako nadające się naogół do rozstrzygania rozjemczego, lub sądowego, zostają uznane zatargi dotyczące interpretacji traktatów, wszelkich kwestyj prawa międzynarodowego, rzeczywistości faktów, które gdyby zostały stwierdzone, stanowiłyby złamanie zobowiązania międzynarodowego, wreszcie zatargi dotyczące rozmiaru i natury odszkodowania, z tytułu podobnego złamania zobowiązania.

3. Sprawa będzie przekazana Stałemu Trybunałowi Sprawiedliwości międzynarodowej, lub wszelkiej innej jurysdykcji, bądź Sądowi wskazanemu przez Strony, lub przewidzianemu w ich uprzednio zawartych konwencjach.

4. Członkowie Ligi zobowiązują się wykonywać w dobrej wierze wydane wyroki i nie wszczynać wojny przeciwko żadnemu z Członków Ligi, który zastosuje się do takowych. W razie nie wykonania wyroku, Rada proponuje środki, które zapewniłyby jego skuteczność.

Artykuł 14.

Na Radę Ligi wkłada się obowiązek przygotowania projektu Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej i przedstawienia takowego Członkom Ligi. Trybunał ten rozpoznawać będzie wszelkie zatargi o charakterze międzynarodowym, które zostaną mu przedłożone przez Strony. Będzie on również wydawał opinie doradcze o wszelkich zatargach lub sprawach, które zostaną mu przekazane przez Radę lub Zgromadzenie.

Artykuł 15.

1. Jeśli powstanie między Członkami Ligi zatarg, mogący spowodować zerwanie, i jeśli ten zatarg nie został poddany postępowaniu rozjemczemu lub załatwieniu sądowemu, przewidzianemu w artykule 13, Członkowie Ligi zgadzają się przedłożyć go Radzie. W tym celu wystarczy, aby jeden z nich uwiadomił o tym zatargu Generalnego Sekretarza, który wyda wszelkie zarządzenie dla przeprowadzenia wszechstronnego dochodzenia i zbadania sprawy.

2. W możliwie krótkim terminie Strony powinny przedstawić Generalnemu Sekretarzowi stan sprawy, z podaniem odnośnych faktów i dokumentów dowodowych. Rada może nakazać natychmiastowe ich ogłoszenie.

3. Rada usiłuje zapewnić załatwienie zatargu. W razie pomyślnym Rada ogłasza ekspozę, przedstawiającą w stopniu uznanym przez nią za pożyteczny, fakty, odpowiednie wyjaśnienia, oraz sposób w jaki zatarg został załatwiony.

4. Jeśli zatarg nie mógł być załatwiony, Rada układa sprawozdanie, które przyjęte jednomyślnie lub większością głosów, ogłasza w celu

podania do publicznej wiadomości okoliczności zatargu oraz sposobu jego rozwiązania, zaleconego przez Radę jako najstuszniejszy i właściwszy w danym wypadku.

5. Również i każdy z Członków Ligi, reprezentowany w Radzie, może ogłosić przedstawienie faktów zatargu oraz własne swe wnioski.

6. Jeśli sprawozdanie Rady zostało przyjęte jednomyślnie, przyczem głosy Przedstawicieli Stron nie wchodzi w rachubę przy obliczaniu tej jednomyślności, Członkowie Ligi zobowiązują się nie wszczynać wojny przeciwko żadnej ze stron, która zastosuje się do wniosków sprawozdania.

7. W wypadkach, kiedy Radzie nie uda się doprowadzić do przyjęcia sprawozdania przez wszystkich Członków, nie licząc przedstawicieli Stron zatargu, Członkowie Ligi zastrzegają sobie prawo działania w sposób uznany przez nich za potrzebny dla obrony prawa i sprawiedliwości.

8. Jeśli jedna ze stron utrzymuje, a Rada uznaje, że zatarg dotyczy sprawy, którą prawo międzynarodowe pozostawia do wyłącznej kompetencji tejże strony, Rada stwierdzi to w swem sprawozdaniu, nie zalecając żadnego sposobu załatwienia.

9. We wszystkich wypadkach, przewidzianych w tym artykule, Rada może przedłożyć zatarg Zgromadzeniu. Zatarg zostanie również przekazany Zgromadzeniu, na wymaganie jednej ze Stron; podobne wymaganie powinno być zgłoszone w przeciągu czternastu dni od chwili wniesienia zatargu przed Radę.

10. W każdej sprawie, wniesionej przed Zgromadzenie, przepisy niniejszego artykułu, oraz przepisy artykułu 12, dotyczące się postępowania i uprawnień Rady, stosują się również do postępowania i uprawnień Zgromadzenia. Rozumie się, że sprawozdanie, ułożone przez Zgromadzenie za zgodą przedstawicieli Członków Ligi reprezentowanych w Radzie oraz większości innych Członków Ligi, z wykluczeniem w każdym wypadku przedstawicieli Stron, będzie miało ten sam skutek, co i sprawozdanie Rady, przyjęte przez wszystkich jej Członków, poza przedstawicielami Stron.

Artykuł 16.

1. Jeżeli któryś z Członków Ligi wszczyna wojnę, wbrew zobowiązaniom przyjętym na podstawie artykułów 12, 13 lub 15, uważany będzie „ipso facto” za dopuszczającego się aktu wojennego przeciw wszystkim Członkom Ligi. Ci zobowiązują się zerwać niezwłocznie z nim wszelkie stosunki handlowe i finansowe, zakazać wszelkich stosunków między własnymi obywatelami, a obywatelami Państwa, które złamało Pakt, oraz przerwać wszelkie porozumiewanie się w sprawach finansowych, handlowych lub osobistych między obywatelami tego Państwa, a obywatelami wszystkich innych Państw, należących lub nienależących do Ligi.

2. W takich wypadkach Rada ma obowiązek zalecić poszczególnym zainteresowanym rządów kontyngensy wojskowe, morskie i lotnicze, jakimi każdy z Członków Ligi ma współdziałać w siłach zbrojnych, przeznaczonych do wymuszenia poszanowania zobowiązań Ligi.

3. Poza tem Członkowie Ligi zgadzają się na udzielanie sobie nawzajem poparcia w przeprowadzaniu zarządzeń gospodarczych

i finansowych, które mają być powzięte na mocy niniejszego artykułu, aby możliwie zmniejszyć wynikające stąd straty i niedogodności. Udzielają sobie również wzajemnej pomocy w celu odparcia wszelkich specjalnych zarządzeń, skierowanych przeciwko jednemu z nich przez Państwo, które złamało Pakt. Członkowie Ligi poczynią niezbędne zarządzenia, aby ułatwić przejście przez swe terytoria siłom zbrojnym, należącym do każdego Członka Ligi, biorącego udział we wspólnej akcji, mającej na celu zapewnienie poszanowania zobowiązań Ligi.

4. Każdy Członek, który stał się winnym naruszenia jednego ze zobowiązań wynikających z Paktu, może być z Ligi wykluczony. Wykluczenie zostaje orzeczone na mocy uchwały wszystkich pozostałych Członków Ligi, reprezentowanych w Radzie.

Artykuł 17.

1. W razie zatargu między dwoma Państwami, z których jedno tylko jest Członkiem Ligi, lub z których żadne do niej nie należy, Państwo lub Państwa nienależące do Ligi zostaną wezwane, do poddania się dla załatwienia zatargu zobowiązaniom, jakie ciążyą na Członkach, na warunkach uznanych przez Radę za słuszne. Jeśli takie wezwanie jest przyjęte, przepisy artykułów 12 do 16 będą stosowane, z zastrzeżeniem zmian uznanych przez Radę za konieczne.

2. Skoro tylko wezwania zostaną wysłane, Rada wszczyną dochodzenie co do okoliczności zatargu i proponuje zarządzenia, które wydają się jej najlepszymi i najskuteczniejszymi w tym poszczególnym wypadku.

3. Jeśli wezwane Państwo, odmawiając poddania się zobowiązaniom Członka Ligi, proponowanym w celu załatwienia zatargu, rozpocznie wojnę przeciwko jednemu z Członków Ligi, przepisy artykułu 16 zostaną doń zastosowane.

4. Jeśli obie wezwane Strony odmawiają przyjęcia zobowiązań Członków Ligi, proponowanych w celu uregulowania zatargu, Rada może użyć wszelkich środków i poczynić wszelkie propozycje dla niedopuszczenia do kroków nieprzyjacielskich oraz dla doprowadzenia do załatwienia zatargu.

Artykuł 18.

Wszelkie traktaty oraz zobowiązania międzynarodowe, zaciągnięte w przyszłości przez Członków Ligi będą natychmiast zarejestrowane przez Sekretarjat i będą ogłoszone w możliwie szybkim czasie. Żaden z tych traktatów lub zobowiązań międzynarodowych nie będzie obowiązującym, zanim nie zostanie zarejestrowany.

Artykuł 19.

Zgromadzenie może, od czasu do czasu, wezwać Członków Ligi, aby przystąpili do ponownego zbadania traktatów niedających się już stosować, jak również do zbadania sytuacji międzynarodowych, utrzymanie których mogłoby stworzyć niebezpieczeństwo dla pokoju świata.

Artykuł 20.

1. Członkowie Ligi uznają, każdy w zastosowaniu do siebie, że niniejszy Pakt znosi wszelkie zobowiązania lub porozumienia zawarte „inter se”, sprzeczne z jego brzmieniem i zobowiązują się uroczyście nie zawierać w przyszłości podobnych.

2. Jeśli przed wstąpieniem do Ligi któryś z Członków zaciągnął zobowiązania sprzeczne z brzmieniem Paktu, winien przedsięwziąć natychmiastowe środki celem zwolnienia się z tych zobowiązań.

Artykuł 21.

Międzynarodowe zobowiązania, jako to traktaty rozjemcze, porozumienia regionalne, doktryna Monroe, które zabezpieczają utrzymanie pokoju, nie są uważane za sprzeczne z przepisami niniejszego Paktu.

Artykuł 22.

1. Następujące zasady będą stosowane do kolonij, oraz terytorjów, które na skutek wojny przestały podlegać zwierzchnictwu Państw, dotychczas niemi rządzących, a które zamieszkane są przez ludy, niezdolne do samodzielnego rządzenia się, w szczególnie ciężkich warunkach nowożytnego życia. Dobrobyt i rozwój tych ludów stanowią święte posłannictwo cywilizacji, należy więc wcielić do niniejszego Paktu gwarancje spełnienia tego posłannictwa.

2. Najlepszą metodą praktycznego zrealizowania tej zasady powierzenie opieki nad tymi ludami narodom o wysokim rozwoju, które ze względu na swe zasoby i doświadczenie, lub ze względu na położenie geograficzne, mogą najlepiej wziąć na siebie taką odpowiedzialność, a które zgadzają się na jej przyjęcie; narody te wykonywałyby tę opiekę w charakterze Mandatarjuszów i w imieniu Ligi.

3. Charakter mandatów powinien różnić się stosownie do stopnia rozwoju ludu, położenia geograficznego danego terytorjum, jego warunków gospodarczych i wszelkich innych podobnych czynników.

4. Niektóre społeczności, które poprzednio należały do Cesarstwa Otomańskiego, osiągnęły taki stopień rozwoju, że ich istnienie, jako narodów niepodległych, może być tymczasowo uznane, pod warunkiem, że administracja ich kierowana będzie według rad i przy pomocy Mandatarjusza do chwili, kiedy staną się zdolne do samodzielnego rządzenia się. Przy wyborze Mandatarjusza życzenia tych społeczności najpierw powinny być wzięte pod uwagę.

5. Stopień rozwoju, na którym znajdują się inne ludy, w szczególności w Afryce Środkowej, wymaga, aby Mandatarjusz podjął się zarządu terytorjum na warunkach, które, uniemożliwiając nadużycia takie, jak handel niewolnikami, bronią i alkoholem, zapewnią wolność sumienia i religii, jedynie z tymi tylko ograniczeniami, których może wymagać utrzymanie porządku publicznego i dobrych obyczajów; które zapewnią zakaz wznoszenia fortyfikacji, tworzenia baz wojskowych i morskich oraz zakaz szkolenia wojskowego tubylców inaczey niż dla potrzeb policji lub obrony terytorjum; które zabezpieczają również innym Członkom Ligi warunki równości dla wymian i handlu.

6. Wreszcie są takie terytoria, jak Afryka południowo-zachodnia

i niektóre wyspy południa Oceanu Spokojnego, które przez wzgląd na słabą gęstość zaludnienia, odległość do ośrodków cywilizacji, przyległość geograficzną do terytorjum Mandatarjusza, lub przez wzgląd na inne okoliczności, nie mogłyby lepiej być administrowane, jak pod panowaniem praw Mandatarjusza, jako istotna część jego terytorjum, z zawarowaniem rękojmi przewidzianych wyżej w interesie ludności tubylczej.

7. We wszystkich wypadkach Mandatarjusz winien przysyłać Radzie roczne sprawozdanie dotyczące się terytorjum, nad którym ma pieczę.

8. Jeżeli rozmiar władzy, dozoru lub administracji, które ma sprawować Mandatarjusz nie były przedmiotem uprzedniej konwencji między Członkami Ligi, wówczas Rada poweźmie wyraźne postanowienia w tym względzie.

9. Stałej Komisji będzie zlecone odbieranie i badanie rocznych sprawozdań Mandatarjuszy i udzielanie Radzie swego zdania we wszystkich sprawach, dotyczących wykonywania mandatu.

Artykuł 23.

Z zastrzeżeniem i zgodnie z postanowieniami Konwencji międzynarodowych obecnie istniejących, bądź tych, które będą zawarte w przyszłości, Członkowie Ligi:

- a) dolożą starań, aby zapewnić i utrzymać słuszne i ludzkie warunki pracy dla mężczyzn, kobiet i dzieci, zarówno na własnych terytorjach, jak i we wszystkich krajach, gdzie sięgają ich stosunki handlowe i przemysłowe, oraz aby otworzyć i utrzymać w tym celu potrzebne organizacje międzynarodowe.
- b) zobowiązują się zapewnić ludności tubylczej słuszne obchodzenie się z nią na terytorjach podległych ich administracji.
- c) nakładają na Ligę obowiązek ogólnego nadzoru nad układami, dotyczącymi się handlu kobietami i dziećmi, handlu opjum i innymi szkodliwymi aptecznymi środkami.
- d) nakładają na Ligę obowiązek ogólnego nadzoru na handlem bronią i amunicją z krajami, w których nadzór nad tym handlem jest niezbędny dla wspólnego dobra.
- e) poczynią potrzebne zarządzenia dla zapewnienia i utrzymania wolności komunikacji i tranzytu, jak również słusznego traktowania handlu wszystkich Członków Ligi, przyczem rozumie się, że specjalne potrzeby okolic spustoszonych podczas wojny 1914—1918 będą musiały być wzięte pod uwagę.
- f) postarają się powziąć środki natury międzynarodowej dla zapobiegania i zwalczania chorób.

Artykuł 24.

1. Wszystkie biura międzynarodowe uprzednio utworzone na mocy traktatów zbiorowych, zostaną, w razie zgody Stron, poddane władzy Ligi. Wszystkie inne biura międzynarodowe oraz wszystkie komisje dla regulowania spraw natury międzynarodowej, które zostaną następnie tworzone, będą poddane władzy Ligi.

2. Co się tyczy wszystkich spraw o znaczeniu międzynarodowym, normowanych przez ogólne konwencje, lecz niepodlegających nadzo-

rowi Komisyj lub Biur międzynarodowych, Sekretarjat Ligi będzie miał obowiązek, na żądanie stron i za zgodą Rady, gromadzenia i udzielania wszelkich użytecznych wiadomości, oraz służenia wszelką pomocą potrzebną lub pożądaną.

3. Rada może postanowić wciągnięcie do wydatków Sekretarjatu wydatków wszelkich biur oraz komisyj, podlegających władzy Ligi.

Artykuł 25.

Członkowie Ligi zobowiązują się zachęcać i sprzyjać tworzeniu i współdziałaniu ochotniczych narodowych organizacyj Czerwonego Krzyża, w należyty sposób zatwierdzonych, które mają na celu podniesienie zdrowotności, przewencyjną walkę z chorobami oraz łagodzenie cierpień na świecie.

Artykuł 26.

Poprawki do niniejszego Paktu nabierają mocy z chwilą ich ratyfikacji przez Członków Ligi, których przedstawiciele tworzą Radę, oraz przez większość tych Członków, których przedstawiciele tworzą Zgromadzenie.

Każdemu z Członków wolno jest nie przyjąć poprawek wprowadzonych do Paktu, w tym wypadku przestaje on być Członkiem Ligi.

A N E K S

CZŁONKOWIE LIGI NARODÓW

Styczeń 1931.

Afryka Południowa	Japonja
Albanja	Jugosławja
Argentyna	Kanada
Australja	Kolumbja
Austrja	Kuba
Belgja	Liberja
Boliwja	Litwa
Imperjum Brytyjskie	Luksemburg
Bułgarja	Łotwa
Chiny	Niemcy
Czechosłowacja	Nikaragua
Czili	Norwegja
Danja	Nowa Zelandja
St. Domingo	Panama
Estonja	Paragwaj
• Etjopja	Persja
Finlandja	Peru
Francja	Polska
Grecja	Portugalja
Guatemala	Rumunja
Haiti	Salvador
Hiszpanja	Siam
Holandja	Szwajcarja
Honduras	Szwecja
Indje	Urugwaj
Irlandja	Węgry
Italja	Wenezuela

Biblioteka Gł. AP w Siedlcach

nr inw.: BR - 451

br.451